

наша Ніва

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА ISSN 1819-1614



Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы». Выходзіць штотыднёва, у чацьвергі. ISSN 1819-1614

Бізнес-фрэндлі

Беларусь выйшла ў сусветныя лідэры па тэмпах удасканалення
ўмоваў для вядзення бізнесу — звесткі Сусветнага Банку.

Старонка 3

**Вайсковая слава
і бясса́ле гісторыкаў**

Пра бітву пад Воршай піша Генадзь Сагановіч.

Старонка 9

Аршанская дыялектыкаРобяцца рэчы, пра якія Каараткевіч і марыць ня
мог. Піша Сяргей Харэўскі.

Старонка 8

У НУМАРЫ**Баршчэўскі: Толькі байкот**

Лідэры Партыі БНФ далучыліся да
паільных сілаў, якія лічачь узел
у выбарах бессенсойной справай.
Старонка 2.

**Лабісты імпарцёраў адбілі
першую атаку**

Арганізаваны супрапрэзізм зумсюй
Міністэрства эканомікі пераглядзел
пастанову №179, што прадугледжвала
абмежаванне надбуйкі на імпартныя
тавары ў межах 30%. Старонка 3.

Беларусы хуліганы

Новы Адміністрацыйны кодэкс,
уведзены з 1 сакавіка 2007 году,
прыўбіў да ўспіску колькасць
адміністрацыйных парушэнняў на
43%. Вярхоўны Судунёс не разгляд
змены, пакініўшы спрасыць
нічадаўства. Старонка 3.

**Менская «сьцяна Цоя»
належала мастачы з роду
Багушэвічай**

На яе месцы стане гатоў
«Кемпінскі». Старонка 4.

**«Тры чарапахі» замест
«Каюшы»**

Бел-чырвона-белых сцягоў на
львоўскім маты было заўважана
болей, чым чырвона-зялёных. Была
й «Пагоня», і песьні. Нацыянальная
символіка фанамазильна перамагае
ў фанатыкамі асяродку. Піша Зымігер
Панкавец. Старонка 5.

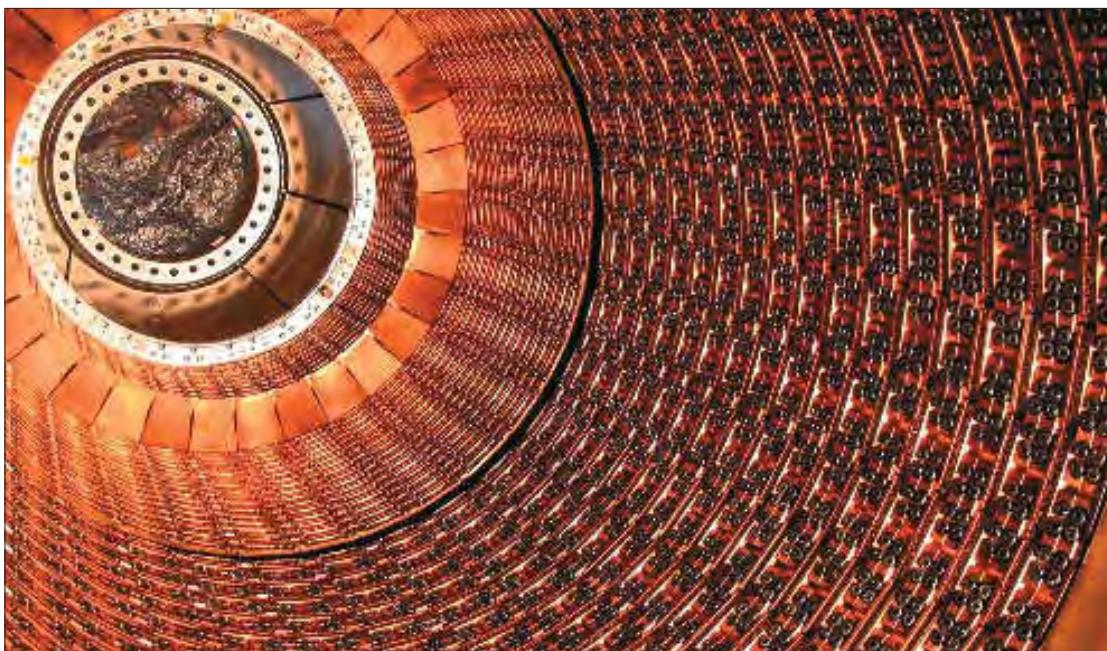
**Любіць тое, што маглі
бі ненавідзецы**

Успаміны дачкі Язэпа Лёсіка.
Старонка 10.

Вялікі адронны

У сераду пад Жэнэвай
запусцілі Вялікі адронны
калайдэр — прыладу, якая
пераўверне фізыку. Навука
не стаіць на месцы.
Старонка 14.

Вялікі адронны калайдэр можна назваць навуковым праектам году, нават дзесяцігоддзя. Праца над ім пачалася яшчэ ў 1990-я. ВАК урахвае сваім «звыш». Звышпамер — кола 27 кілямэтраў, звышнізкая тэмпература — 200 градусаў марозу, звышлібіня — 100 метраў пад Жэнэвай. І звышспадзяяніні на адкрыцці таемніцай матрыцы, узаемнаў прасторы і часы... Прыемна, што ў гэтым агульна-эўрапейскім навуковым праекце ад пачатку ўдзельнічаюць беларускія фізыкі. Яны распрацоўвалі дэтэкторы для ВАКу, два навукоўцы зь Менску беспасярдна ўдзельнічаюць у гэтым дні ў выпрабаваннях апарату. Больш пра Вялікі адронны калайдэр — на старонцы 14.



Адпаведнае месца з запрашэннем пачакае

Меркаваны візит міністра
замежных справаў Сяргея
Мартынава ў Парыж на
сустрэчу «тройкі»
Эўрасаюзу не адбудзеца.

Як паведамілі БелаПАНу ў
МЗС Францыі, мініstry замежных
справаў Эўрасаюзу пры-
пинілі запрашэнне пра
Мартынава толькі ў залеж-
насці ад дэмакратычнасці вы-

бараў 28 верасня. Больш за тое,
у сераду міністар замежных
справаў Галандыі Максім Вэр-
хаген запатрабаваў пазбавіць
кіраўніка беларускага МЗСу
шэнгенскай візы. Гэта дыплама-
тычны адказ ЭС на недыплама-
тычныя заявіў Аляксандра Лука-
шэнкі ў панядзелак.

Нагадаем, 9 верасня расей-
скае агентства РІА «Новости» рас-
паўся з дзяржавы на віні, што Мартын-
ав будзе запрошаны ў Парыж
для сустрэчы з прадстаўнікамі

«тройкі» ЭС, якую плянуеца
правесыці ў межах чарговага па-
седжання кіраўнікоў МЗС краін-
наў Эўрасаюзу.

Пра гэту нібыта паведаміў
прадстаўнік прэс-службы эўра-
камісаркі па замежных сувязях і
эўрапейскай палітыцы суседства
Бэніт Фэрэры-Вальднэр.

Паведамлялася, што Мартын-
ава мае правесыці перамовы з
Фэрэрай-Вальднэр, а таксама
міністрам замежных справаў
Францыі Бэрнарам Кушнэрам
(ягоная краіна старшынёс ў ЭС
на гэтым падыходзе) і вярхоў-
ным прадстаўніком ЭС па зам-
ежнай палітыцы і бяспечы-
чай абароне.

Працяг на старонцы 3.

i старычны сшытак «НН»

верасень 2008

Генадзь Сагановіч. Вайсковая слава
і бясса́ле гісторыкаў. Аршанская бітва 9

Археолагі знайшлі стаціцу хазараў 9

Алесія Лёсік. Любіць тое, што маглі
бі ненавідзецы. Лёсік сям'і Язэпа Лёсіка 10

Алег Дзярновіч. Непарыўнае повязь.
Як стваралася «Сыцяна» Быкові 11

Людвіка Кардзіс. Вясельле Марулі.
Беларусы на Віленскім радыё 12

КАМЭНТАР

Восеньскія
манэўры

Піша Аляксандар
Класкоўскі.

Прэс-канферэнцыя Аляксандра Лукашэнкі перад расейскім журналістамі стала ілюстрацый папулярнай гэтым пра манёўраванні афіційнага Менску між Захадам і Расіяй.

Афіційныя кіраўнікі выкарыстаў стандартныя піар-тэхнікі набор, каб спадабацца рассейцам (апафэз: танкі на Маскву не пратусымі). Але старанна пазбігаў канкрэтных абцынніць.

Ва ўсякім разе, ён даў зразумець, што пытаннія об афіційнай мяжэйскіх грузінскіх правінций будзе разгледзанае на заўга: «Іўрайдзе час, і мы разгледзім гэтае пытанне ў Беларусь, гэтак жа, як і ў Расеі, у парламэнце. У нас выбары ціпера, і новы парламент разгледзіць гэтае пытанне».

Панцвірджыца прагноз: у пытанні пра Абхазію ды Паўднёвую Асептаву Менск будзе марудзіць да апошнінга.

Лукашэнка хоўн і дазволіў сабе «пару ласкаўых» на адрас іміграцыі (несумненны гітам стае «Колькі б мы ні цалавалі Захад у аднавленныя месцы...»), але ўзгуле практикаваў жаданні нараджаваць дачыннікі, «бо іншага выбару няма».

Ён заявіў: «Мы ні з кім сварыцца не зьбірамся, бо мы мост між Захадам і Расей». Супакоў ўзгору: ядернага зброю разъяшчаньне не зьбірамся, адзіна състым СПА — гэта, чыты, толькі блок-ратычнае афармленне таго, што ўжо існуе д-факта. Што да «асымтрычнага аджазу» на амерыканскія супрапакеты, то, з словаў Лукашэнкі, «нам трэба насылішна разам падумаць».

Рэзюмаваў: «Не палічце, што я тут выступаю як нейкі ястраб!»

Карацай, і напишім і вясмы.

Масква між іншага атрымала празрыстыя намекі, што за хаўрусыцтва траба пашыць.

Рэфонам гучала: драць тры скury за газ — не па-саюньску! А ціпер, беч, і мы вам спатройбіся!

Красамоўны пасаж: маўзіў, Саакашвіль вунь якіх дроваў наланчаваў, але ж Іштагі яго на кідаоцы, наадварот — падкідаоцы мякі з дзялярамі.

Выразна прагучала і тое, што менавіта вайна на Каўказе падкроўсліла важнасць беларускага суверэнітэту. Але як хітра сформулявана, аяніце: «Апошнія падзеі на Каўказе паказваюць, чаму неўпаў туцца Беларусь у склад Расеі, многія моманты папярэднікі доказаюць. І многія палітыкі ціпер разумеюць, што ў такім выпадку Расея страдаць, хаўрусыці і суб'ект міжнароднага права».

Застаецца пытанніе пра рэсурс таго манёўравання. Ён, дарочы, можа аказаша не такім ужо і мізэрным. Масква пачала страчаньча на абвастраныі адносінаў з Захадам «чыста канкрэтнай бакі», і таму, мачыма, стане пакрысе прыглушаць гісторию.

Баршчэўскі: Толькі байкот

У сераду лідэры палітычных слаў, якія выступаюць за байкот парламэнцікіх выбараў, дали прэс-канферэнцыю.

У ёй удэльнічалі старшыня Партыі БНФ Іван Баршчэўскі, лідар «Маладога фронту» Зыміцер Дашкевіч і каардынатор «Хартыі-97» Зыміцер Бандарэнка. На змог прыбыў старшыня аргкамітута Хрысціянскай демакратыі Павал Севірэнек.

Ліван Баршчэўскі прадмантранстраваў выпуск газеты *Rzeczpospolita* ад 30 траўня, дзе лідар АГПІ Анатоль Лебедзька казаў, што апазыцыя пакідае за сабой права вільготніці сваіх вылучніц, калі на будзе дашучаная да падліку галасаў.

Палітыкі прызначаюць, што да ўдзела апазыцыю падштурхнёў збору — і ўлада, і Захад: «На Захадзе ў ігнучых палітычных колах плянер назіраеца змена партнёраў у дачыненіях да Беларусь. Яны кажуць, што апазыцыя слабая, таму на трэба з'яўляюцца. Нам абіяцоць, што голас апазыцыі таксама будзе ўлічаны. Але апошнія

падзеі, як супрэччча Сідорскага з прэм'ерам Літвы Кіркіласам, гавораць аб адваротным. Ідэя аблежаванага прызнання палаты знайшла прыхільнікаў на Захадзе. Нядайна і спадар Мілінкевіч заявіў, што на будзе супрэчч падобнага прызнання. На маю думку, палата не павінна быць прызнаная, мы супрэчч прызнання рэжыму», — кажа Л.Баршчэўскі.

А як жа зварот з закліком да ўдзелу, які падпісалі 15 з 19 вылучніц ад БНФ? Баршчэўскі адказаў, што яго німа. «Есьць дакумэнт, які нельга называць дакумэнтам. Там німа ніводнага подпісу, даты. Есьць рашэнне міністру Сойму партыі аб зменіці сваіх вылучніц, якое павінна выконвацца ўсімі. Калі мы ідзем на выбары да каніцы, то гэта фактычна сведчаньне таго, што мы згадаліся, каб нашыя галасы лічылі шулеры», — працягвае старшыня БНФ.

«Ваш голос, каб на быў скрадзены, можа быць пачуты толькі на Плонічы», — кажа З.Бандарэнка.

Зыміцер Панкавец

СЪЦІСЛА

Інформацыя пра ГМК на цэнніках з 12 верасня

Інформацыя пра генетычна мадыфікованы кампанэнты (ГМ) у прадуктах звязвіца на цэнніках у крамах з 12 верасня. Уступае ў силу пастанова Савету міністраў пра узмацненне патрабаванняў да реалізацыі прадукцыі, што ўтрымлівае генетычна мадыфікованы кампанэнты. Гэты надпіс мае быць выкананы чырвоным колерам і буйным шрыфтом.

Тэмпы росту інфляцыі ў жніўні склаў

Інфляцыя ў жніўні склаў 0,2%, зазначаючы ў Міністэрстве статыстыкі і аналізу. Індэкс спажывецкіх цэннікаў на тавары і послугі ў студзені—жніўні да сянежня 2007 году склаў 108,3%.

Па тоне на чалавека

Добры год: у Беларусь сабраны рэкордны ўраджай збожжа — 9 млн 313,5 тыс. тон. Гэта на 1 млн 914 тыс. тон болей, чым летасі, і найбольшы ўраджай за ўсю гісторыю Беларусь. У

Гарадзенскай вобласці ўраджайнасць паразаўналася з цэнтральназурэпскай — 50,5 ц/га. На другіх месцы па ўраджайнасці — Магілёўская вобласць, у якой апошнія гады скроўоваліся найбольшыя інвестыцыі.

Банкамат беларускай вытворчасці

Навінка распрацаваная на Менскім вытворчым аб'яднанні вылічальнай тэхнікі. Банкамат паставілі ўжо ў сталіцы.

«Палац» выступіць на канцэрце «Мы — беларусы!»

Канцэрт пройдзе 27 верасня на пляцоўцы аэрапорту «Менск-1». У піцяцдзінні фэсце апрач «Палацу» возымуць ўдзел Ірина Дарафеева, Анжаліка Агуроаш, Паліна Смолава, Аляксандар Ціхановіч і Ядвіга Паплаўская. Нагадаем, што яшчэ год таму «Палац» уваходзіць у чорны спіс «нічэсных гуртоў».

МБ; паводле БЕЛТА



А.Шычко. Гарачая чырвоная чылійская перцы.

шыротах. У сярэдзіне затуманеных краінвай ўсё віру.

На гэтай выставе і пачынаюць задавацца пытанні. Чаму складанікі айчынных мастакоў падбогна ўзроўню нільга ўбаччы на пастаяннай аснове? Чаму гэты падзеі трэба сінапісаць і паверніць ў мастакоўскіх мэсніццікіх. І хай вас не бінітэжыць пахмурная тура на тутэйшых карцінах — гэта адно сродак або сігніфіка расесьвайання сонца на гэтых

довіч са сваімі сатурыйскімі краінамі лашчыні згалаццае па сучасным мастактве вока? Чаму лічыцы, што як Шагала і Суніна даўно пераваілі музеі Парыжу і Нью-Ёрку, дык і паказаць ніяма чаго?

Выстава адчыненая да 24 верасня, прыяжджае і глядзіце, ба-чар-говай такой выставы чакаць давідзенцы, згодна з лёткі правядзеннем ўсіх біенале, роўна два гады.

Павал Касцюковіч

ДОБРАЯ СПРАВА

Цэнтар беларускай кнігі ў Горадні

У Цэнтры будучы ладзіцца творчыя сустэрні з вядомымі аўтарамі. Таксама будзе парыдаўцаць выстава: на сейняня яна налічвае ўжо больш за 200 беларускіх кніг. У тым ліку працы, выдадзеныя «Гарадзенскай бібліятэкай», «Бібліятэкай «Бацькаўшчыны», «Кінгірскай «Папы Ніва» і многім іншымі «специалісткамі». Пазіцыі ёні можна што-будзе дзеяніе ад 10 да 18 гадзін на адресе: Будзённага, 48а-44 (паміжнарам Таварыства беларускай школы). Даведкі: zasvabodu.hrodna@gmail.com.

Арганізаторы звязваюцца таксама да ўсіх выдавецтваў і ініцыятыў з працаванай супрацоўніцтва — выкарыстайдзе мачымасць для папулярызаціі сваіх выданняў у Горадні.

Раманюк атрымаў два «Залатыя фаліяনты»

Падчас святыні кампаніі «Найтепыні» падвізьнікі змагчымасць зазірнуць у схаванні ад асноўных дарог і турыстычных маршрутаў куткі Беларусі, якія захавалі «некранутую прыгаждосьць».

У книзе «Мой шлях Беларусь» гледачы пабачаць ня толькі вядомыя геаграфічныя месцы і помнікі архітэктуры —

яны атрымаюць магчымасць зазірнуць у схаванні ад асноўных дарог і турыстычных маршрутаў куткі Беларусі, якія захавалі «некранутую прыгаждосьць».

Дэяціс — аўтар «НП» ад 1991 году. Некаторыя з фота, што ўйшлі ў книгу, публіковаліся на старонках выдання.

ул. інф.





GENERATION

Съцяна Цоя

Піша Віталь Тарас.

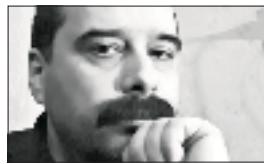
Паведамленыне пра тое, што ў Менску на вуліцы Інтэрнацыянальнай знесылі «съцяну Цоя» выклікала, як прынтыта казань, неадназначную рэакцыю. Ни то каб паведамленыне было зусім нечаканым. Чуткі пра гэта звязаліся даўно. І ня толькі чуткі. Некаторыя дзеячы беларускай культуры паўдзельнічалі неіху ў аблеркаваныя важныя тэмы на стронках «Советскай Белоруссіі». Сам выгляд гэтага месца, а таксама яго наведнікаў не заўсёды, скажам так, съвежага выгляду, у неахайнай вопратцы, нярэдкая наяўнасць калі помніка недакураў і пустых бутэлек зневажаў, пібіта, эстэтычны густ карэнных менчукой, які ходзяць у «Боска ды Чыледжы» альбо носіць «Прада». Іншыя мясцінні, дзе зыбраюцца бомжы, п'яніцы, наркаманы і праста няголеныя лодді, у нашай ідрэзальнай члайстай стапіцы, зразумела, больш нідзе нямая і я можа быць.

Безумоўна, пэдэўрам густу гэты «помнік»

назваць было цяжка. Як і сам Цой — надзвычай таленавіты, неадынарны й вытанчаны артыст — на быў пры жыцці зоркай мангіта Элвіса Прэслі. Адразу прашу прарабчынна ў прыхільнікаў таленту Цоя — я хоць і не захалляўся творчасцю гэтага сынегава, гатовы прызнаць яго куды больш густоўным і зымастоўным сынегавакам, чым даволі поспылі й глямурны ў многіх сваіх прафях Элвіс. Але ж гаворка тут не пра музичныя густы й прыхільнасць. Проста Элвісаманія (Элвіс Прэслі жывы!) звязалася значна раней за лэзунг «Цой жывы!», хоць таксама, зразумела, не была першай у гісторыі «..маніяй».

Фільм расейскага режысёра Салаўёва «Асса», які выйшаў на экраны СССР адкрытым дыскам, дзе ўсе дыскі дыскі, але стаў знаковым. І нават на столькі сам фільм, колкі Віктар Цой, які фактычна згульіў у міні сябе. «Перемен! Мы ждём перемен!», — съпявав сіпатым голосам карэц Цой, і ягоныя слова

сапраўды адгукаліся ў мільёнах сэрцаў. Гэта была ня толькі абсалютна новая эстэтыка, якая перакупіла ўсю савецкую папсу (як выявілася, ненадўгі), гэта была новая эпоха, і Цой быў прарок яе. Эпоха, як гэта часта бывае, скончылася разам з сваім кумірам, нават не пасыпецшы распачашца. Съпявак загінуў у аўтаавары ў 1990-м. (Кажуць, засніў за рулём — гэткім



Гаворка пра тое, ці маюць людзі права на прараву сваіх пачуццяў альбо адпраўленыне рытуалаў, на ўхваленых альбо забароненых афіцыйна.

(самым чынам загіне пра шэсць гадоў у Беларусі таленавіты, незаслужана забыты журналіст Анатоль Майсеня, які таксама быў на ўзыядзе сваіго таленту.)

Пасля гібелі Цоя па СССР пракацілася

хвала самагубстваў.

Гаворка, ізноў жа, не пра тое, ці варта разыўвіцца з жыццём дзеяцеляў сваіх куміраў. Гэтая звяза была, ёсьць і будзе. Таксама як усе «супэрмэгазоркі» рана ці позна згасаюць і становіцца часткай музыкі, гісторыі, культуры альбо мас-культуры.

Гаворка пра тое, ці маюць людзі права на прараву сваіх пачуццяў альбо адпраўленыне рытуалаў, на ўхваленых альбо забароненых афіцыйна.

Хто из бачыў крыжку альбо маленікі помнікаў ці праства цветак аблапал папы, з надпісам: тут загінуў... Месца магільных помнікаў — на могілках, на іншых мясцінках яны могуць выкликаць, мякка кажучы, розныя пачуцці. Але ж у каго падыменца рука скнінуць надмагільны камень, выкінуць цветкі, прынесенны ў памяць аг загінутым? Напэўна, толькі ў таго, хто і на могілках ні пра што не задумаецца, каму напліваў на чалавечыя жыцці ёй съмерць, на іншых людзей, хто сам зъбреаецца жыць вечна і зайдэды любіць толькі сябе самога і сваімі струйнікамі.

Можа быць, помнікі пры дарогах ёсьць правяло напага прыроджанага паганства? А можа быць, людзі праства ведаюць, як правильна выкладаць свае пачуцці? Гішто ўвогуле ёсьць правильным? Усё, што гаворыць і робіць начальстві? Загадала яко ўзнесці «съцяну Цоя» — значыць, так тым і быць. Ніяма тут чаго разваражыць.

А побач, між іншага, — будынак Музею Вялікай Айчыннай вайны. Яго высокаса начальства таксама загадала перанесці куды-небудзь далей ад цэнтра гораду. На месцы музею плянунецца разбіць агротуристычную аўтамабільную стаянку.

Трэба зарабіць гроши. Каму патрэбна куміры ўчорацніга дня? Хопці нам і сельніцініх. Каму патрэбна мінулае?

Трэба съпяванца жыць і наталіць прагу — грошай, скску, улады. Супраць гэтага быў скіраваны коліпні фільм «Асса», гэтаму пропастялі Цой і рок-гурт «Кіно». Усё, кіно скончылася. Цой тут больш не жыве...

Між іншага, зьнейкай дзёнай асацыйцы ўспомініяў яшчэ адзін савецкі кінафільм — «Бацька салдата» з Сярго Закарыядэ ў галоўнай ролі. Там ёсьць сцэна, дзе савецкі танк Т-34 рушыць праз вінаграднікі, каб скараціць дарогу. Герой кідаецца з кулакамі на танк: «Ты яе вінаградную лазу — **Б.Т.**, — расыцёў?! Ты яе паліваў?!», — кричыць ён танкісту, пакуль той не спыняецца. Пасыля таго як расейскі танк ўйшыў ў Грузію, паслы бамбавання ўнікальнага запаведніка Баржомі гэтая сцэна можа паданца сымепнай і недарочнай. Сапраўды, які там вінаград, які баржомі?..

Але ўсё адно на побытавым узроўні жыве — ня яў будавалі, ня вам і бурыць.

Менскую «съцяну Цоя» некалі выкупіла мастачка з роду Багушэвічаў

На tym тыдні фрагмент съцяны знесылі. На tym месцы будуць будаваць гатэль адной з сусветных сетак.

«Съцяна Цоя» звязалася ў Менску, як і ў большасці вялікіх гарадоў былога СССР, амаль адразу пасыла съмерці рок-музыканта. Прыхільнікі лідэра «Кіно» Віктара Цоя прыстасавалі пад яе ўчастак доўгай бетоннай агароджы вакол будоўлі Палацу Рэспублікі.

У 1992 годзе, як расказвае музика Аляксандар Памідоў, менская мастачка Каця-

рына Багушэвіч, якая, дарэчы, паходзіць з самых самых Багушэвічаў, выкупіла два фрагменты бетоннага будаўнічага плоту. «Капіярына заплатіла за кожны фрагмент на 100 новых беларускіх рублёў, тых, што з «зубрамі» — прыгадвае сп. Памідораў.

У 1997 годзе, калі завяршылася будаўніцтва палацу, паўстала пытаныне зносу агароджы. Выкупленыя фрагменты «съцяны Цоя» былі прыватнай уласніцтвам, таму іх захавалі. Гарадзкія ўлады пайшли наусцярч прыхільнікамі Цоя і даў дазвол на перанос рэшты «съцяны» на вуліцу Інтэрнацыянальнную. Кожны дзень калі яе зьбіралася моладзь.

Сямён Печанко

Так мае выглядаль 5-зоркавы гатэль Kempinski, які збудуецца на месцы «съцяны Цоя».



«Тры чарапахі» замест «Кацуши»

На матч нацыянальных зборных Беларусі і Украіны ў Львоў прыехала каля тысячы беларускіх заўзятараў. Піша Зыміцер Панкавец.

Ехалі цягнікамі, машынамі, аўтобусамі. Калі ва Украіну ня ехаць, то дзе ж яшчэ падтримаць зборную краіны падчас гасцінвых матчуў? А тут яшчэ старт адбorchнага цыклу да Чэмпіянату сьвету. Надзеі яшчэ жывыя, хочаца верыць у съветлае. Сама тое. Увогуле, пабачыць беларускага заўзятара ў цэнтры Львова суботнім вечарам было спраўдай лёгкай і простай. Яны былі паўсяль, са съязгамі розных узоруў, у майках Аляксандра Глеба і ФК «Смаргонь». Сыпівалі «Касіў Ясь канюшыну» на прастэцце Шаўчэнкі і пілі піва на плошчы «Рынак». Там жа можна было пабачыць і галоўнага рэдактара газеты «Пресебол» Уладзімера Беражкова, але бязь піва.

Дзеля справядлівасці варта адзначыць, што ня ўсе нашыя суайтыннікі паводзілі сябе міралюбна. Частка фанатаў, кажуць, менскага «Дынама», учыніла бойкі з украінцамі. Многі з іх потым прыйшли на трывуны з фінгаламі і перавязанымі галовамі, але шчасльвия ад усьведамленняні таго, што плян-мінімум выкананы.

На трывунах большасць з іх адразу скінула скаколі, каб прадманістраваць «баявыя раны» — шматлікія сініякі і

шинары. Зрэшты, гэтым фруктам, напэўна, футбол быў другасны ў парадынаны з магчымасцю пабіца з кім-небудз.

Добра, што хапала і адваротных трывладаў.

Сказаў бы нават, што яны значна перавышалі. Беларусам аддалі цалкам 2-гі сэктар стадыёну «Украіна», але нават гэтага было мала. Адзінкавыя бел-чырвона-белыя съязгі быly таксама ў іншых сэктараў. Часам здавалася, што невялічкая купка беларусаў перакрыкае цэлы стадыён гаспадароў.

Гэта было добра заўважна па тайме першым, калі каманда Бэрнда Штанге амаль не выпускала ўкраінцаў з іхнай паловы поля. Здаецца, самі гаспадары не чакалі такога спрыту ад беларусаў.

Асабліва ж ад фанатаў нашай каманды даставалася Арцёму Мілеўскаму, які коліс звяйні грамадзянства зь беларускага на ўкраінскае.

Пры кожным ягоным кантакце зь мячом заўзятары пачыналі абсывіцца ворварда, а то яшчэ горай — выгуквалі што агідана. З ўсяго бачна, хлопец доbra чуты слова. Калі яго замянілі, ён у роспачы размахнуўся нагой. У Менску ж Мілеўскаму будзе яшчэ цяжкі псыхалагічна. Фанаты яму так і не дараўалі.

Бел-чырвона-белыя съязгі на беларускім сэктары было прыкметна болей, чым чырвона-зялёніх. Цікава, што было б у Менску, каб дазволілі праносіць любую атрыбуты? Бадай, нешта падобнае.

Намесьнік рэдактара газеты «Товарыш» Дзымітры Яненка быў з савецкім съязгам. Зрэшты, качаць нейкі

разборкі на падставе таго, што ў некага не такая колерная гама на штандарах, ніхто і на думаў. Усе ж заўзелі за Беларусь.

Асобнай згадкі варта хлопцы з Б-12, фан-клубу зборнай Беларусі. Яны і былі галоўнымі акумультарамі усіх падзеяў на трывуне. Каб міліцыянты дазволілі съязгі на дрэўцах, то амаль кожны меў бы ў руках бел-чырвона-белася палотнішча. Былі два бубны, якія значна дапамагалі скандаваць.

Уразіла, як падчас перапынку сэктар дружні съязгі «Трох чарапахаў» і «Паветраны шар». Прывілем склалася ўражаныне, што слова ведалі кожныя два чалавекі з трох. Так натуральна гэта глядзелася. Кажуць, раней съязгівалі «Кацушу» ці «Чорнага ворана».

На пачатку матчу сэктар гукай «Беларусь всегда буде першай», а ўжо ў другой палове «Беларусь заўжды будзе першай». А яшчэ было «Верым! Можам!»

Пераможам!». Ужо не кажу пра «Жыве Беларусь!». Часам складалася ўражаныне, што ты не на футболе, а на нейкім нацыянальнім мітынгу.

Калі на пятай дададзенай хвіліне адбылася трагедыя з пэнальці, цішыня на нашай трывуне доўжылася толькі некалькі сэкундай. Пасля стала чутна гучнае «Беларусь!».

Каманда сыходзіла з поля пад глядзіцця авацы. Ніхто з заўзятараў ні на хвіліну не расчарараваўся ў зборнай. Прымемна, што Глеб і кампанія таксама адзначылі гэта. Яны ѥёпля падзякалі трывунам за падтримку.

Штанге яшчэ ні вычарпаў ліміту заўзятарскага даверу. У выпадку перамогі над Андорай няма сумневаў, што стадыён «Дынама» падчас гульні з Англіяй будзе набыты бітам.

Львоў — Менск



Беларускія заўзятары на львоўскай вуліцы.

Беларусь падвойная

Беларус запаслыў, у яго ўсяго па два. Піша Сяргей Астравец.

У нас, беларусаў, як ні дзіўна, часта ўсяго па два: дзіве назывы саміх беларусаў, нашай сталіцы і некаторых іншых гарадоў, два празыдэнты, гербы, два съязгі, дзвіюхмоў зноў жа, дзвіве дзяржаўныя карацей, два правапісы, дзвіве назывы краіны, і кожная з іх пасобку падвойная, нават у афіцыйным гімні два тэксты, у Скарыны два імені, дзвіве асноўныя канфесіі, два БНФы, кампарты, два прафаюзы — свабодны і несвабодны, ці залежны і незалежны, як каму падабаецца, нават два саюзы палякаў. Два саюзы пісьменнікаў нарэшце!



І спрыт, сама сабой. Без яго на двух крэслах не ўтрымаецца.

Грэкі. Аropol і Пагоня на съязгі калісьці, кіраваў у адной асобе

кароль і вялікі князь. А два падземныя расейскія вайсковыя аб'екты?! Два «Бойні», прынамсі напачатку былі: для нас — «бэ-у» і новы — вядома для каго. Два аэропорты былі нядыўна стацічныя. Дзіве «парламэнцікі» палаты. «Аліварыя» і «Крыніца», «Баброў» і «Сябар», «Камуніка» і «Спартак». Два фэтышы, ясна — чарка і скварка. Два кавалкі Беларусі існавалі раней. Літаратура: Янка і Якуб, як у немцаў помнік падвойны — Гётз і Шылер. У нас дзіве ўлады — у левай руці і ў правай. Мы — краіна падвойных стандартоў. Нават не краіна асобная, а саюз дзівюх, нават съюзя ёсьць з гэтай нагоды. Не кажу пра тое, што маем дзіве руки і нагі. Папросту краіна дзвіюхгалавага арла, нібы Чарнагорыя.

Можна не спыняцца. Краіна-Маці мae два твары. Першы, лёкайскі, халуйскі, глядзіць у бок узыходу сонца. Другі, хамскі, скажоны, сама сабой, з'вернуты да тых, хто атрымлівае сонца, а таксама газ-

нафту пасля нас. Ці мае яна трэцюю, нармальну маску? Не могу нават адразу адказаць. Хіба што на карцінах патрыятычных мастакоў. У жыцці німа ў якія твары, людзкага, годнага, разумнага. Яна з'явяліва вучыць: хонач жывы, умей вярцецца! Яна беззаплэццяна фармулюе: толькі два языкі ёсьць парадычныя — самаварскі першы і грыніцкі другі. Хай сама я ведас ніводнага, галоўнае мара! І спрыт, сама сабой. Без яго, ясна, на двух крэслах не ўтрымаецца адразу.

Карацей, краіна нашая — якісьці чамадан з падвойным дном, а ў ім — ці кантрабанда, ці падробныя гроши, ці самаробнай гарэлкі. Альбо, быць можа, бальшавіцкі ўлёткі, сцісні расстраляных антысаветчыкаў, пакт Молатава—Рыбэнтропа, пачкі савецкіх рублёў з Ленінім, якія даўно безнадзеяна страйці вартасць, але якія шкада перарабіць у туалетную паперу, ад якіх яшчэ падвойная ўлада чакае цуду. *Горадня*

7 верасня ў Барысаве прайшоў
Дзень беларускага пісьменства.
На фота: урачыстае шэсьце.



НОВЫЯ КНІГІ

Вельмі драгая кніга

**Тамковіч, Аляксандар. Асобы —
СПБ: «Невскій простор», 2008. —
127 с. 1000 ас.**

У кнізе пропрэзантаваныя постапіць беларускай палітыкі ад падзялітві да ашманічнага Сімонія Домаша да дзеяньняў Станіслава Шуплекіча і Міхаіла Місінковіча. Майстар палітычнага партрэту Тамковіч напісаў 30 артыкулаў пра плюм'яўкеры палітычнага і грамадзкага жыцьця незалежнай Беларусі апошніх гадоў. Уся тэя артыкулы ў свой час друкаваліся ў газэце «Новы час» і былі належным чынам ацэненыя ня толькі шарагом відных чытальнікаў, але і самімі палітыкамі. У прыватнасці, герой аднаго з Тамковічавых артыкулаў Мікалай Чаргінец падаў на ютара фантастычны паводзінамер пазоў.

Дадаваныне да артыкулаў ка-
роткіх біографічных звестак
робіць з кнігі Тамковіча міні-эн-
цыклапедыю ў стылі «хто ёсьць
хто ў беларускай палітыцы».

Усё пра «дацкую пошасць»

**Сацыяльна-еканамічныя праек-
ты ў працах беларускіх эканамі-
стў: 2-я палова XIX — 1-я трэціна
XX ст. Аўтар-укладальнік: Аюпіч
Уладзімер. — Менск: «Выдавецкі
дом «Беларуская наўка», 2008. —
413 с. 150 ас.**

Дзіўна, але сёньня такі знаёмы лёзунг «Беларусь — у Эўропу!» мае свайго папярэдніка. Як даводзіць укладальнік гэтага зборніка, пры канцы XIX — пачатку XX ст. з вуснай мисцовых сель-
скагаспадарчых роформатораў той лёзунг гучыў як «Беларусь —
у Данію!».

У сельскай гаспадарцы ў тых часы менавіта Данія была пра-

менчыкам сяўтия ў цёмным царстве. Вельмі падобныя да беларускіх кліматычных і глебавых ўмовы, а таксама такія непадобныя, шматкроць большыя, дасягненыя дацкія сілянаў, спрычыніліся да таго, што менавіта гэтая краіна была ўзятая за армінію для напаша сельскай гаспадаркі. Чытаконы кнігу, ашамалену заўважаеш, што «дацкая пошасць», нічым не прыхавалася падварядкованыне ўсім дацкаму, ахапала беларускіх ютараў, якія пісалі на ёмі разыўцыя сельскай гаспадаркі: ад нашаніўца Уласава і Луцкевича і да аграпрый-камуністу.

Між складак прасыціны

**Трафімчык, Анатоль. Лірыка
Лірыка. — Баранавічы: Таварыства
беларускай мовы імя Ф. Скарэны,
2007. — 130 с. 150 ас.**

Анатоль Трафімчык піша не для нас, народу. Пра што і прызнаенца, абыгryваючыя купалавасці «Я не для вас, паны, о не!» у адным з сваіх вершаў. Непрыхаваная пачынчыўшасць, калі ўваччу аж стракаці ад слова «грудкі», наўдоці на думку, што піша Анатоль хутчай для народных абранынкаў, а дакладней — абранынці.

Дарэчы, месцамі гэтая піchyрая, стоеадскавая запрадаансць свайму канханню і канханкам нараджае творчысць палікія Балілава Лесьманна.

Шукакочы хмільныя шэдўры між складак прасыціны, пасці заўважае, што шмат хто з ягонага атачэння не дадзіцца да ідэалу, і таму «падзеі і персанажы выдуманыя, ні жаль».

О не, Анатолю, на пачасце! На напаша пачасце, што яны так тон-
ка выдуманыя Вамі!

**Павал
Касцюковіч**

Трыумф «Акупацыі» на львоўскім кінафэсце

106 фільмаў з 22 краін былі прадстаўленыя на суд гледачоў і журы 21—24 жніўня ў Львове на III Міжнародным фэсце незалежнага кіно «КінаЛеў». Кінафэст прыняў 400 замежных гасцей і да двух тысячай гледачоў.

Конкурсная праграма складалася з трох галінаў: мастацкае (пo-
ўнаметражнае), гульнявое (кароткаметражнае) і дакументальнае кіно. «У нас паказ, як у Канах, — да 75 гадзін у суткі», — з гонарам гаворыць пахтнікі фэсту і арт-дырэктор «КінаЛіва» Алексей Дзындра.

У ролі «пальмавых галінаў», якім ўшаноўвалі іераможаў, выступалі парцалянавыя жаночыя галовы з маскамі львоў. Найлепшыя пойманаграміным тульнявымі фільмамі прызначылі стужку беларускага рэжысёра Андрэя Кудзіненкі «Акупацыя» (зняты ў 2003 г., ён забаронены ў Беларусі да паказу на вялікіх экранах), а дакументальны — «Краіна дурніў» грузінскай Ніны Кітадэз, якая здымаў гэны фільм у Вялікабрытаніі. Найлепшыя кароткаметражнай фэсту стала іранскія працаўнікі Зымітра Сухалыктага-Сабчука «Хлапецтва», аниматыны гран-пры атрымала Printed Rainbow («Надрукаваная вясёлка») індыйскай Нінаджаві Рао. А бронзавую статuetку льва ў намінацыі «Найлепшы фільм вачымы гледачоў» дасцала аниматынная стужка Сяргея Мельнічэнкі «Маланка» (Украіна).

«Акупацыя» глядзелася актуальная. Фраза «на вялікі рускі народ нельга за...ца» выклікала бурную рэакцыю аўдиторыі. Наагул, украйнцаў шакавала, што гэты — відаць, найлепшыя беларускім фільмам незалежнага пэрыйду — здымаўся з бюджетам 40 тысячай даляраў. Прыкладам, знятыя ў Львове «побігавава» стужка «Права на Надзею», што не запатрабавала дакарыцай, кіпітавала за \$300 тышчай.

Бюджэт самога кінафэсту складае каля 300 000 грыvnіяў (каля 137 млн рублёў), зь якіх 140 тыс. дала гарадзкая адміністрацыя.

Варты адзначыць прызывы посыпех дакументальнай стужкі «Беларускі рэзыстанс» (рэжысёр Алеся Ціліжнікай). Украінцы былі ўзрушеныя фактам, што ў Беларусі пасцялі другой сусветнай дзея-
ніцілікі альтанісанецца паartyзанка.

«Акупацыя» ды «Рэзыстансам» беларуская прысутнасць на «КінаЛіве-2008» не аблікоўвалася — былі паказаныя дакумэн-
talныя фільмы пра пэрформансы Алеся Пушкіна ягонага ж аўтар-
ства, аниматынную стужку «Лука», дзе ў якасці пэрсанажаў м'язы-
клукі выступілі палітычныя дзеячы «саюзнае дзяржавы» (рэжы-
сёрам быў назначаны нехта Е. Каліберда).

Асноўным вядоўцам фэсту быў відомы ўкраінскі актор Тарас Жырко. У 1988 г., калі львоўскі тэатр імя Марыі Занькавецкай знаходзіўся на гастролях у Беларусі, Тарас, праз узынёслыя па-
чутыці да аднае менскае дзяячынны, настав на два месяцы застаўся ў Менску...

**Вадім Александровіч
Львоў—Менск**

Аршанскі фэст сабраў 150 чалавек

Фэст беларускай бардаўскай песьні «Аршанская бітва — 2008» прайшоў каля вёскі Гацкайшчыны пад Воршай. Паслуханы выступаючай і пасыльцаў сабраўся каля 150 чалавек.

Летасць міліція распялоўсі з інфармацыёй, што на месцы, дзе зазвычай праходзіць фэст, знайшли міны і снарады. Міліціянты загадвалі людзям з плецакамі і гітарамі разварочвацца і кіравацца да дадому. Некалькі дзясяткаў актыўністуў былі затрыманы. Таму выказваліся меркаваныні, што сёлета людзі праста не збягруцца.

Сёлета праваахоўнікі выказалі прэтэнзіі толькі да бел-чырвона-белых сцягоў, што віліся над намётавым летнікам. Іх загадалі звяяць, спасылаючыся на загады пагражаячы масавым затрыманням. Але самыя вялікія сцяги — той, што ўпрыгожваў сцэну, міліціянты чапаць не наважыліся.

«Крышталь Віленіцы» — у Хадановіча

3—7 верасня ў Віленіцы (Славенія) прайшоў міжнародны літаратурны фэстываль. Галоўны прыз — «Крышталь Віленіцы» — сёлета атрымалі Андрэй Хадановіч. «Цяпер, спадзяюся, кожны чатыры гады ў алімпіскі год будзе перамагачы беларускі літаратурны фэст» — жартуе пазэт. Бо ў 2004-м у Віленіцы перамагла пазэтка Вальжына Морт.

Арбузік і Бябешка, go home!

З прапановы рэвізійнай камісіі прыўладнага Саюзу пісьменнікаў Беларусі зь ліку ягоных чальцоў «за състэматычныя парушэнныя статуту» быў выключаны Эдуард Скобелéу, аўтар казкі «Прыгody Арбузіка і Бябешкі» і выкрывальнік жыдамасонскай змовы, сусъветнай закуласі і сінізму. За гэтую пастанову прозыўком Саюзу прагаласаваў адзінагалосна.

Калайнідрык у гонар Насовіча

Таварыства беларускай мовы выпуслыла калайнідрык, прысьвечаны аўтару першага слоўніка беларускай мовы Івану Насовічу. 7 кастрычніка споўніцца 220 гадоў ад дня ягоных народзінаў. Даўжыні выканана мастаком Ігар Марачкін.

Адмоўлена «за шырока расцягнутыя ногі»

У галероі «Падземка» прайшла экстраная выставка твораў, якія зглывавалі камісія Першага біенале сучаснага мастацтва. Там былі прадстаўленыя, напрыклад, «Дыптых» Міхаіла Гулина (яго частка — «Зайды да быць у масцы...») адкінутая камісіяй за «кіч», «Анёль» Руслана Вапікевіча (не прыняты на «шырока расцягнутыя ногі»), «Валасатое шкло» Зоі Луціч (прычына адмовы — дыспыліпінара спагнанне за запазычанасць па аплаке арэнды майстэрні).

Першая імша ў адноўленым Заслаўскім касыцёле

7 верасня ў касыцёле Нарадзяніны Найсвяцейшай Панны Марыі ў Заслаўі адбылася ўрачыстая імша, якую ўзначаліў ардыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч. Эта першая служба за апошнім 150 гадоў. Заслаўскі касыцёл пабудаваны ў 1774 г. Пасля паўстання Калиніўскага касыцёла ператварылі ў праваслаўную царкву. За саветамі святыхы была разбраная. Апошнім 10 гадоў службы ішлі ў касыцёльнай крыпце.

За мінулы год касыцёл, дзякуючы высілкам ксяндза і пафармінаў, быў адноўлены алтар. На скляпеніях захавалася старая лепка.

Адноўленыя храму віталі і праваслаўныя сцянаты, якія прысутнічалі на ўрачыстасці.

З беларускіх палітыкаў на сцяне быў Аляксандр Мілінкевіч з Інай Кулей.

АР; ПК;

рады «Свабода»; ИМ



ПАУЛА БАЕВА

Дабрадатны агонь і беларуское пісьменства

5 верасня ў Івянец спэцыяльнаі дэллегацыя быў дастаўлены Дабрадатны агонь з Ерусаліму і адначасова з этым папулярызаўся дэнь беларускага пісьменства.

У гонар этых падзеяў у Івянцы сабраўся вельмі многа народу, ня толькі праваслаўных, але і католікоў.

З царквы Праладобнай Ёфрасінні Полацкай хросным ходам жыхары Івянца рушылі на аўтстанцыю, дзе дачакаліся дэллегацыю з лягнадай, у якой гарэў Дабрадатны агонь. Дэллегацыю ўзначальваў выкладчык факультetu тэатральнага інстытута БДУ Янек Сергій.

Пасля выступу па паперцы валохынскага ідоўляга на расейскай мове пра беларуское пісьменства і іншее слова ўзў айцец Сергій, які выступаў на добраі беларускай мове, але, говорачы пра беларуское пісьменства, казаў, што

толькі праваслаўе дало беларусам пісьменства, а палікі ў 1596 г. вынішчылі беларускую мову, забаранілі выдаецца кніг, газет і інш.

Але ж агульнавядома, што першую друкаваную беларускую Біблію выдаў каталик Францыск Скарбина, а пасля ўніі 1596 г. на беларускай мове вяліся набажэнствы ва ўніяцкай царкве, якія ахоплівалі каля 80% усіх вернікаў ВКЛ, і дзяякічно гэтому захавалася беларуская мова. і наадварот, у 1840 г. расейскія ўлады забаранілі Статут ВКЛ, выдадзены на беларускай мове, і забаранілі юзату тэрмін «Літва», а назуў нашага народу мяніча ён на «беларусаў».

Пасля паўстання 1863—1864 гг. была забароненая і назва нашага народу «беларусы», і назва «беларусы» ператворана ў «Северо-Западны край», а вышэйшыя навучальныя ўстановы, як Віленскі ўніверсітэт і Палацкая ўніверсітетская акадэмія, былі ліквідаваны, не гаворачы ўжо пра закрыцце беларускіх



ВОДГУКІ

«Інтэрнэт як будпляцоўка нацый» («НН». №33)

Згодны з Вамі, сп. Богдан. Я ўжо дадуне назіраю, як проблемы мовы зводзяцца да рэчытапу: «Якія мы набогі, мова загінаецца». Такое ўражанье, што шмат хто з нас прывычнае жыць у якасці ахвяры. А этага рабіць нельга. Нельга прасіць: «Дайце нам нашу мову», треба патрабаваць! Біз просьбы можа адгукніцца толькі развязтая нація з высокім маральлю, а беларусы ў тым жыні выгледзяе на дадзеныі момант — не. Так, абыш ужытку мовы звузіць, але звузіць ён да тae пасыннарае групы, якай мовы ўжо не аддаць, ад якой ейнае існаванье залежыць. Таму

стартавая плошчоўка для адраджэння ў нас ёсць. Но сёбіты беларускія мовы ёсць нацыянальны элітай, таму ёсць будзе.

Мікола Равенскі

* * *

Увогуле, пэўная рапыця ў слоўах аўтара ёсць, я ёгата не аспрэчваю. Адно, з чым катэгірніца на гэдзен — з той ролі, якую аўтар надае ў сваіх канцепцыях таращэвіці. Нагунасыць настолькі шкодліц і прыводзіц да ўсегаліх непісьменнасці. А этага для будавання любой націі, нават і віртуальнай, наўрад ці можа быць добрым. На жаль, джына, выпушчанага два дзя-

сяткі гадоў таму, загнаць назад у бутэльку цікіка, калі ўвогулемагчыма, але няўжо ў наших інтарэсах авбастраць праблему яшчэ больш, замест таго, каб працацца на яб'яднанні? Есць жа ўсім шмат людзей, якія па ўщиці беларускамоўныя, але карыстаюцца выключна наркамаўкай.

Алес Jurkavics

У чым інтэрпрэтацыя, спадар Калякін? («НН». №33)

Я таксама не гэдзен з камуністамі. Але ў дадзеным выпадку Сталікін нічога кепскага не сказаў. Сапрэды, наша краіна набыла незалежнасць дзіўным чынам. Развал Саюзу быў цуд-

ным і нечаканым — эта ён мей на ўзвед.

Алесь Дубровін, Прага

Расея мяніне малу свету («НН». №32)

Я вось паглядзеў [расейскай і беларускай тэлебачаньне, і там чую:] Расея, Расея юбер алец! А мне асабістая пададбывацца этыя крокі крамлёўскіх клептакратраў. Чын хутчай ліясна апошняя драпежная імпрыя, тым лепш беларусам! Каго Бог пакараць жадае — у таго розум забірає. Што яны робяць? Нью-халодную вайну. Мамы Кітай на ўсходзе, мусульману на поўдні і дэмаграфію паусцюль. Кактэйль Нэнзізіды! Я иша:

у Грузіі элодзе ў законе ся-

дзяць у турме, а ў Pacei — у камізіне.

Але ў Грузіі хабар палісмэну ня можна даць, а ў Pacei хабар ня можна на даць;

у Грузіі апазыцыя ёсць, а ў

Расеі ніяма; у Грузіі лід паспаліті нават пры венамі становішчы свабодна дыхае, а ў Pacei ды Армзіні поўны савок.

Дурань

«НН» з радасцю друкуе ў газэце і на сایце www.nn.by чытацкі лісты, водку і меркаваны. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пасыпіць.

Вашых лістоў, на можам і виртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допсы. Лісты мусіць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай ці факсам.

Наш адрас: а/с 537, 220050 Менск.
e-mail: nn@nn.by.
Факс: (017) 284-73-29

Беларускі Калегіюм

прапануе дадатковое навучанье па спэцыялізацыях: журналістыка, наўно-шыя гісторыя, філософія/літаратура.

Запрашаныя студэнты старэйшыні курсаў альбо асобы з вышэйшай адукацыяй. У выклікоўных выпадках прымаюцца студэнты малодшы курсаў. Навучанцы БК могуць быць тыя, хто пастаянна альбо на час навучанья працуваюць у Менску.

Навучальныя праграммы БК арыентаваныя на выкладанье новайшых фрагментаў сучаснай веды і не дублююцца наяўнымі праграммамі дзяржаўных і недакрэжальных універсітатаў.

Сэрыяфікат Калегіюму не замяняе дыплому альбо аттестату.

Навучаныя БК — бясплатнае. Пачатак занятак з 6 кастрычніка 2008 г. Запіс на суму ў 29 верасня. Дадатковую інформацію можна атрымаць на сайдзе <http://bk.baj.by> або па т.: (029) 276-27-15, (029) 679-26-82 з 14.00 да 18.00 (акрамя суботы і недзяля) ці праз kaleium@gmail.com.

Дзякуюм за падтрымку

Паважаныя сабры і прыхільнікі роднага слова! Таварыства беларускай мовы выказавае слова ўдзячнасці ўсім чытальцам і журнайлістам «Нашай Ніве», якія акцыйна на матэрыйную падтрымку ў цікію хуйіні. Дзякуюць ім за здolелі заплаты за аренду сядзібы ТБМ у Менску (вул. Румянцава, 13) за летнія месяцы па новым драпежніцкім кошце памерам 3 182,058 рублёў у месяц, а таксама 230,000 рублёў за арэнду сядзібы гомельскай абласной арганізацыі ТБМ у месяц.

Хочацца адзначыць шматлікіх ахвяраўдцаў і дабрадзеяль з Менску, Гродні, Полацку, Наваполацку, Магілёву, Гомелю, Маладечна, Іванава, Жлобіна, Баранавічы, Мазыр, Шаркаўшчыну, Глыбоцкіх, Горак і іншых гародоў і мястэчак Беларусі і замежжа.

Для тых чытальчоў «Нашай Ніве», хто жадае дацуцьца да нашых дабрадзеяль, паведамлем разнуха ТБМ: №301 5212330014 у Гардыяцкім ААТ Белінвестбанку, код 764. Іншыя асобы, якія жадаюць ахвяруцца ў газэце «Наша слова», будуть друкувацца ў газэце «Наша слова».

Толькі разам мы пераможам!

З павагай,
старшыня ГА «ТБМ імя Ф. Скарыны» Алег Трусаў

Школа маладога журналіста запрашае

У Горадні пачынае працаваць «Школа маладога журналіста-12». Эта гэта граектыку штатных і пазаштатных кэрэспандэнтў для СМІ.

Навучэнцы «Школы» — гарадзенская моладзь 16—25 гадоў — праходзяць тэрэпічны курс «Асновы журналістыкі», а таксама практику на інтернэт-рэсурсе «Твой Стыль», у рэдакцыях гарадзенскіх і рэспубліканскіх СМІ, ствараючы свае навучальныя газеты і радыёперадачы.

Заяўкі прымаюцца з 1 да 22 верасня па прастэлефоне: (0152) 75-71-72, (8029) 784-32-21, (8029) 106-85-94 (пандзелак-пятніца 13.00—17.00)

Аршанская дыялектыка

Воршу рыхтуюць да «Дажынак». Беларусь, канечне, радзіма «псацёмкінскіх вёсак», але разам з тым тут робяцца рэчы, пра якія Караткевіч і Марыць ня мог. Піша **Сяргей Харэўскі**.

Стараадаяня традыцыя

Беларусь і па вобразе сваім усё далей і да-лай адъехаўдзіць ад суседзіў. Нашия краіна ўжо мнона адразъвіваша і ад Ресей, і ад Польшчы. Толькі ў нас па-ранейшаму дзіржава цэнтралізавана фарбусе вілікія валуны, платы і стрэхі сывінтарніку ўздоўж дарог. «Залаты» ды «срэбны» леніны, аднолька-выяя блакітных платы ды бязавых струхі хлявоў. У кожным мястечку — бетонны брук, школапакеты, металадахоўка. Што Глуск, што Менск. Паўсялон парадак.

Традыцыя паказухі ў нас куды старейшая за часы СССР. Гэтак званыя «псацёмкінскіх вёсак» паўсталі акурат у нас. Фаварыты імпэратаўры — псацёмкі, галіцыны, чарнішовы, румяніцы з зорычамі і стварылі ў нас традыцыю ўрачыстых дэкарацый пад прыезд свайгі дабрадзейкі. Кацярына II у 1780 і ў 1787 г. наведала Беларусь. І ей тут вельмі падабалася. А яна ад'яджала, яе часовыя палацы, брамы, платы, усі тая ілюзія дабрабыту, раз-вальвалася бяз знаку... Но ня вольнымі людзьмі была зробленая.

Пазыній усе да аднаго расейскія імпэрата-ры бывалі ў Беларусі. І на ходзе іхных кар-тэжэў таксама ўсё драўліся ў фарбавалася.

Беларусь выпала ѹ доля вітрыны СССР. Ужо на станцыі Негарэлае заходнікамі су-стракалі жывапісныя пано «Індустрыял-зация» і «Калектывізацыя» ў будынку мытні, што болей нагадвало палац між рэек. Але й ад таго, савецкага блізку, амаль нічога не засталося... Гэтак і цяпе-рашнія афішэныя «Дажынкі» на сініта вольных хлебаробаў, а падвядзенне вын-ікаў міжкалгаснага спаборніцтва.

Самае драгое сьвята

Традыцыю дажынкаўскіх «сталіцаў» працягнула ѿ Воршу. Але тутэйшыя кіраў-нікты, кіраванася ці то чуткамі, што селёт-нія «Дажынкі» апошні, ці то жаданнем вырашыць разам усе свае праблемы, ахоп-лівае нехочанас... Па ўсім горадзе ўзяліся перакладцы вадаправод, асфальт, газ, ка-белі, ходнікі, клюбомы... Увядзічнасьце бу-дующа ѹ рамантуюча акно 692 аўтэкты!

То электрычнасць адключаўчы, то ваду. У выніку няма дзе ні заначаваць, ні пасысці. У адзінай дэйнай кавярні ў цэн-тры гораду няма... вады. Можна толькі выпіць гарэль. Закускі ня будзе. Зеўра-ющу пустымі вокнамі будынкі. Смуткуючы пні ад старых дрэваў.

На пачатку верасеня можна падумашь, што зутра — Новы год. Мітусільвія людзі ў галіштуках надсадна паганяючы... Тысячы пахмельных будаўнікоў сувора наводзяцца прыгажосяць у горадзе над Дняпром. Балазе, весь Дняпро ім не аго-раць, а вось жа Аршыца — атрымліваецца. Яе ўвабралі ѿ бетонных пліты, зрабілі штучныя бетонныя парогі над Замчышчам... Абапал бягучу ѿ бетонных ж сцежкі, па якіх можна ўзбегчы на бетонную ж пля-цоўкі старога замкавага кургану, каб паба-чыць бетонную браму. Гледзічы на ўвес-ты размах, на электрычны рытм жалез-ных ізвратаў сонціу рабочых машынай, ве-рыш адназначна таму, што выдаткі на гэ-тыя «Дажынкі» самыя вялікія ў гісторыі савецткаванья.

Аршанцы кажуць

Кажуць, гэта будзе 330 мільярдаў ѿ бюджетных грошай. Кажуць таксама, што



Адноўлены ёзуіцкі кляштар, у якім за саветамі месцілася турма строгага рэжыму.

вялікі бюст з алегарычнымі фігурамі Ка-раткевічавых пэрсанажаў, што яшчэ ле-тася стаяў на месцы дому, у якім ён нарадзіўся, перанесьлі. Цяпер помнік Уладзімеру Сямёновічу стаіць пасярод дзіцячага парку ў атачэнні атракцыёнаў. А вакол водзіць карагоды вясёлыя чалавечкі, на чале з Нізайнікам, кракадзілі з гармоні-камі ды іншыя пэрсанажы савецкіх казак. Нібы гэта Караткевіч усіх іх прыдумаў... А на месцы дому, дзе пісьменнік нарадзіўся, — паставілі грамадскую прыбіраль-нію.

«Вясёлыя чалавечкі» таксама ставілі да «Дажынак». Але многія з іх не дажы-лі. У сераду казачных пэрсанажы яшчэ ля-жалі ў цэляфане, у чацвер — стаялі ўжо на газонах, а ў пятніцу груда пабітых кра-кадзілаў Генадзю за неапазнанымі часткамі іншыніх герояў, ляжалі ўжо кучаю друзу.

А вось Гуліэр пакуль стаіць, за сынюю ѿ Леніна. Легендарны пэрсанаж Свіфта трымыа на далоні пэрсанажа невідомага аўтарства, якога можна прыніць і за зму-чанага будаўніка... Сирод изгутылага парку, што болей нагадвае кірмаш, усё гэта разам выглядае фантасмагарычна.

Плянуючу у Ворши таксама паставіць помнік чыгуначніку, бо тут вялікі вузел чыгуначных шляхоў. Забаўна будзе выглядаць такое суседства з помнікам Засло-наву.

А як бы спыталі мяне — то варта было бы паставіць помнік харунжаму аршанска-му Самуэлю Кміцічу, ці на самаме вядо-маму ѿ сівце аршанцу, які стаў правобра-зам Андрэя Кміція ѿ Сянкевічавым «Па-топе».

Мроі наяве

Хоць многія мары ѿ Ворши збываюцца. Сёння тут изблага адрастайціў кляш-тар трынітарыяў, капітальнай адрамантаваныя кляштары бэрнвардынаў, разбудоўваю-ща старжытныя праваслаўныя манасты-ры. Высачэзны шыпец франтону адноў-ленага калегіуму ёзуітаў цяпер адзабляю-щы выўвяе Канстанціна Астраскага й Ліява Сапегі. Два гетманы сузіраюць да-лягіяд з недасяжнае вышыні. Над калег-іюмам цяпер ізноў паўсталі вілізарная барочная вежа з гадзінікам, што была разбураная расейскімі ўладамі яшчэ ѿ 1840-і... Комплекс колішніга ёзуіцкага кляштару выглядае сеньйна ўрачыста. Ці мож пра гэта марынь Караткевіч? Яшчэ дзесяць гадоў таму тут, у са-мым цэнтры гораду, была «шасціцерка» — калёнія строгага рэжыму, съперазаная калочым дротам.

Пэўна ж, за савецкім часам не выпадала мары, што ѿ Ворши будзе ѿчічою адноўленыя Траецкая царква Раства Багародзіцы, што будзе вернутыя вернікам многія сівтыні, і зноў у іх загучыць слова Божае, паўстануць новыя храмы...

Тыя, хто вывучаў феномэн Навагарадку ѿ пазіцыі Адама Міцкевіча, звіртаў увагу на тун, што якімі эпітэтамі найвышэйшая ступені парадайнасці апісваў ён родны горад. І многія перажылі шчырае расчараваныне пасяля знаёмства з зрылымі савецкім Навагарадкам, мястечкамі на ўсіх сэнсах. Але сакрэту ў тун, што за часоў Міцкевічага шкалярства ягоны родны горад толькі ад-будаваўся пасля вілізарнага пажару 1810 г. І таму ягонае дзіцяцінства праішло сирод съвежаабеленых сцен, крывах духмя-най гонтаю, дзівярэй і вокаў, што яшчэ пахлі смалою, сирод маладых, як і юны паз, садоў. Хто ведае, моз ѿ Ворши, сирод гэтага аўра абнайўненія, будаваныя ѹ ад-будовы, ужо ходзіць будучыя пазы?

Праз год у Ворши асядзе пыл, сціхін-на, аблупіцца, дзе трబá, тынк і аблезе фарба. Лішнє адпадзе само. Пакрысе зноў раскінушы шырокія сваі штаты дрэвы ѹ задзірванасцю берагі Аршыцы. Але воб-раз адноўленага гораду, пасля доўгіх і шэрхіх гадоў савецкага панаванія, заста-неніца. І ўжо вольныя людзі будуть яго берагічы ѹ ганарыца ім.



Вайсковая слава і бясслаўе гісторыкаў

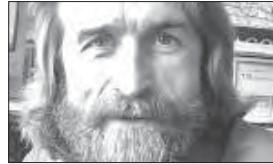
У нашай дадзенай гісторыі няма іншай падзеі, якая б стала падобным сымбалем і выклікала столькі ж вострых баталій, як бітва пад Воршай. Гэта вялікая перамога над намагаў большым маскоўскім войскам, здабытая ў абарончай вайне, на сваіх землях і сваій жа арміяй, кіраванай сваім (праваслаўным!) гетманам. Піша Генадзь Саганович.

Пачынальнікі беларускай нацыянальнай гісторыяграфіі бачылі ў ёй найлепшы доказ гісторычнай нятоеснасці беларусаў і вялікарусаў. А для гісторыкаў расейскіх, наадварот, яна была шт. самай «нязручнай» падзеяй, што ніяк ня ўпісалася ў канцепцыю «адзінага славянаарасейскага народу». Вось жа стаўленне да этыя бітвы ў самой Беларусі і вызначалася змаганьнем расейскага бачаньня з беларускім. Пасля разгрому «нацэмаўской» гісторыяграфіі і ўсталявання савецкай гісторычнай дактрины Ворша была табуіраванай тэмай — да абвішчэння дзяржаваўнага суверэнітэту Беларусі.

Толькі тады «забытая» сечя вярнулася ў падручнікі, была адценена як «вялікая перамога» ваяроў, што «баранілі незалежнасць свайго дзяржавы, свае хаты і сям’і». У першай палове 1990-х, пры ходзе якой ізмакратыі, пра Аршанскую бітву ў нас пісалася болей, чым пра яную іншую падзею айчыннай гісторыі. І штогод колькасць публікацый пра яе ў пэрыёдышы падвойвалася!

З прыходам А.Лукашэнкі ды ягоным курсам на рэінтэграцыю з Расеяй стаўленне да бітвы дыметральна змянілася. Мясцовыя адпіты «трыадзінарускасці» зноў узяліся цвердзіць, быццам бітва пад Воршай ня вартая і памяці, бо была ... «братаўскайчай». Трашчанок так і піша: войны Масквы супраць ВКЛ «нельга прадстаўляць як беларуска-рускія сутыкненны, у якіх рускі бок быў агресарам», гэта — «зламысная фальсифікацыя!». Дык кім жа тады быў «рускі бок» у распачатых ім жа войнах? Для цяпрашніх трубадураў «Вялікай Расеі», як і для іншых ідэнтычных айчоў з XIX ст., межы «рускага» народу вызначала праваслаўе, таму, маўлю,

агрэсія Масквы супраць Вялікага Княства было спрадвідлай барацьбой за «ўзъяднанье» зямель Русі ў адной дзяржаве. Але акурат Аршанская бітва і бурыць падобны тэзіс пра праваслаўе як падставу таго «адзінства» ды спрадвідлывы характар войнаў «за



Менавіта бітве пад Воршай выпала асаблівая роля ў фармаванні сучаснай беларускай тоеснасці.

ўзъяднанье». Вось жа ў XVI ст. для нашых продкаў было натуральным ня толькі помніць пра перамогу пад Воршай, але і ганарыща ёю. Праваслаўны летапісец дзікаваў гетману Астроскаму за тое, што

ягонымі стараннямі «маскоўскага ворага падлі», і ставіў маскавітаў у адзін шераг з бусурманамі. У эпоху жорсткага супрацьстаяння з Маскоўю сечу 1514 году часта згадвалі ў герайчным канцэпце, называючы «вялікай бітвой Аршанская». Падзея, якая ўжо тады набыла сымбалічна значэнне, вартая таго, каб быць ключавым топасам беларускага нацыянальнага наратыву. Таму эпігоны заходнерусізму і старанаўства любым чынам затушаваць іх маргіналізацію. То цвердзяць, быццам армію Астроскага складала толькі польская і літоўская шляхта, а беларусы калі і дык «паднівальнікі», то што бітва ня мела аніякага значэння...

Ніхто ня скажа дакладна, якую частку пераможнага войска складалі вершнікі з Беларусі, але гэта ня мае прынцыпавага значэння. Прынцыпавы факт масавага ўдзелу ў бітве праваслаўнай беларускай шляхты (а пад Воршу прыйшло паспалітае рушанье з усіх земляў ВКЛ!) і тое рэх, якое яна выклікала ў тагачаснай Беларусі. Шляхта ж (яна па вызначэнні не бывала «паднівальнай») незалежна ад этнічнага паходжання лічылася ВКЛ сваёй дзяржавай і бараніла, бо даражыла яго палітычнымі ладам.

Што ж да значэння, то хоць перамога і на стала вырашальнай у вайне, яна спыніла маштабны наступ маскоўскай арміі ўглыб краю і дапамагла вызваліць горады ўсходняй Беларусі, а ў далейшым — і паспрыяла развалу небісіпечнага венсанага альянсу Масквы з імперыяй Габсбургаў, які пагражая існаванню ВКЛ. Так што пафасныя слова падручніка пра абарону сувэрэнітэту зусім не беспадставыня.

Менавіта бітве пад Воршай выпала асаблівая роля ў фармаванні сучаснай беларускай тоеснасці. Ніводная іншая падзея не выклікала такога канфлікту ідэнтычнасці — беларускай і расейскай. У стаўленні да яе і выяўлещца, хто кім сябе ідэнтыфікую. Для адных гэта «святая бітва за Бацькаўшчыну», для других — «эпізод унутрырускай міжусобіцы». І звесці іх немагчыма.

Газета «Свабода»

Археолягі знайшлі сталіцу хазараў

Расейскія археолагі цвердзяць, што знайшлі сталіцу Хазарскага каганату. Да гэтай сэнсацийнай высновы яны прыйшли пасля таго, як падчас раскопак гарадзішча ля сяла Самазьдзелка Камызяц-

лага раёну Астраханскай вобласці пад невялікім гарадком залатаардынскага часу настрапілі на найбуйнейшае ў ныранайшэя паселішча.

Самым моцным аргументам археолягаў Самазьдзельскай



экспедыцыі сталіці рэшткі крэпасці, збудаванай з цэглы (на фота), што, паводле словаў зарадычыка навукова-архітэктурнай лябараторыі Астраханскага дзяржаўнага ўніверсітэту Дзмітрыя Васільева, было часам росквіту каганату. На-

рэшце, знайдзены сляды па-

жару, які археолягі звязваюць з паходам кіеўскай дружины князя Святаслава ў другой палове 960-х.

Зрэшты, «даказаць на сто адсоткай», што знайдзены горад — менавіта Ітыль, немагчыма будзе ніколі... бо мы ж ні зможамо знайсці шыльдачку з надпісам «Горад Ітыль», — кажа Дзмітрый Васільев.

Дагэтуль лічылася, што ста-

зяўжды зьнікла пад хвалямі Касційскага мора.

Хоць пра гісторыю хазарскай дзяржавы вядома німалі, дагэтуль няма адзінас думкі пра межы каганату. Размытыя ня толькі геаграфічныя, але і археалагічныя межы: уласна хазарскіх знаходак вобмалі. Да ўсяго, у каганце жылі як аселья, так і качавыя народы, і ў раскапаных паселішчах зъмяшаныя прадметы гэтых непадобных адна да адной культур.

Гісторыя хазарскай дзяржавы археолягі цікаліся заўдона. У першай палове мінчага стагодзідзя вялося вывучэнне гарадзішча, як мяркуецца, буйных хазарскіх гарадоў Сэмэндэру, Саркелу й Бэлэнджару. Прыймы, першыя два сёнын затоплены штучнымі вадасховішчамі. Саркел, зъ якім асасцівалі Цымлянскіе гарадзішча, ціпер ляжыць пад вадой у Цымлянскім вадасховішчы. Бэлэнджар, магчыма, знаходзіцца на Верхнечуртаўскім гарадзішчы, затопленым падчас будаўніцтва Сулацкай ГЭС.

Андрэй Кузнецchyк
паводле Лента.Ru



Славяне плаціць даніну хазарам. Мініатура з Радзівілаўскага летапісу.

Непарыўная паязь

Ідэя выдання кнігі Васіля Быкаў «Сыцяна» ўзьнікла ў 1997 г. — штуршком сталася адмова выдавецтва «Мастацкая літаратура» публікаваць гэты быкаўскі зборнік празаічных твораў папярэдніх гадоў. Народны пісьменнік Быкаў да таго часу пасыпец ужо вельмі выразна акрэсліў сваё стаўленне да беларускай рачаіснасці і наўпрост запытача ў сучаснінікай — калі ж мы перстанем быць дурнімі?

Галоўны рэдактар «Нашай Ніве» Сяргей Дубавец надаў актыўны ўдзел у статусе праекту «Народная Кніга». Першае пасланнне праекту заключалася ў прынцыпіў нязгодзе з тым, што беларускія слова можа існаваць толькі за дзяржаўныя датациі, таму паміж творамі беларускіх аўтараў і чытачамі ні мусіць паўставаць непераадольныя бар'еры чынавенскага сваўальства. Другое пасланнне — гэта апэляцыя да кансалідацыйнага эффекту «Народнае Кнігі». Такім чынам, выдавецтва «Наша Ніва» распачало збор папярэдніх замоў на кнігу. Той, хто замаўляў кнігу да выходу ў сьвет, аплачуваў толькі сабекошт выдання і кошт паштовае перасылкі. Прасект меў эффекты — наклад трэба было дадрукоўваць некалькі разоў, каб задаволіць попыт, у грамадстве ўзьнікла рэальная інфармацыйная цікаўнасць да прыгожага беларускага слова і да презідэнту «Народнае Кнігі».

Але быў ў гэтай ініцыятыве і нейкія мэтапізычныя для беларусаў знакі. Сама проблема з адмовай дзяржаўнага выдавецтва хавала ў сабе фармальны парадок — пад лёзунгамі вонкавай



ВАСІЛЬ БЫКАЎ

СЫЦЯНА

«Народная Кніга»
паўстала з
принцыпіў нязгоды
з тым, што
беларускія слова
можа існаваць толькі
за дзяржаўныя датациі.

—
Васіль Быкаў. Сыцяна. —
Менск: «Наша Ніва», 1997

Такім быў Васіль Быкаў у 1995 г.
У хуткім часе вялікі аўдыторыйны
перед ім зачыніцца.

рэзветызацыі адмалілі публікаваць кнігу аўтара, які атрымаў
годнасць народнага пісьменніка
яшчэ з савецкім часамі. Так,
погляды і біографія Быкава
з пункту гледжання бэзсэсэрваж-
скага афіцыёзу не былі ідэаль-
нымі. Да Быкава ўзвесь час захо-
ўвалася насыярожанасць. Але
на нейкім этапе савецкія лідэры
палічылі за лепшае і выгадней-
ше прызнаць маштаб асобы і
творцы.

Цяпер жа ў Рэспубліцы Бела-
русь самы вядомы яе
пісьменнік аптынаўся ў ізали-

цы. Адбылася адмова ад вонкавага пістэту і нейкіх правілаў грамадзкай гульні — не прызнаваліся стары аўтарысты, фактчычна ажыццяўлялася адмова ад таго пазытывнага, што можна было вынесці з савецкіх часоў. Гэта з уладнага фронту.

Але для ўсяго беларускага грамадства напружанаасць падзеі ўзманила драматызм сітуацыі перарыўнасці позыі часоў. На працягу XIX—XX ст. беларускую літаратуру, палітыку, грамадскую думку, науку запачатковалі і былі яе знакамі пераважна маладыя людзі. Моладзь як бы прыўносила новую энэргію, але часта заставалася бяз земніку. «Падлётків комплекс» — гэта фундаментальная праблема беларускія сывядомасці і гісторыі. Праект жа «Народная Кніга» замулюй, што ў нас ёсьць Майстра, ёсьць апірышча, ёсьць паязь!

У творах Быкава абавязкова прысутнічае съмерць — галоўны герой мусіц загінуць, падкрайнія аўтары ўзімі самы бесенсоўнаасць любых спрабаў што-небудзь пазытыўна змяніць у навакольным съверце. Здавалася, што Быкаў як аўтар і танатоля не пакідае чалавеку шанці для пасыпахов творчай дзеянісці ці асабістага щасціцца, а наават для атрымання простага задавальнення ад жыцця. Але гэта не зусім аўтарскі пэсамізм ці фатализм — Быкаў падводзіць чалавека да краю экзыстэнцыйнай бездані і дае ямумагчымасць крыху зазірнуць туды, адчутца незынкеннасць зла. Прачынаеща наша разуменне незваротнасці і стражданых назаўждымагчымасці. Затос зынкае наўнайе спадзіванні на шчасціўлы выпадак.

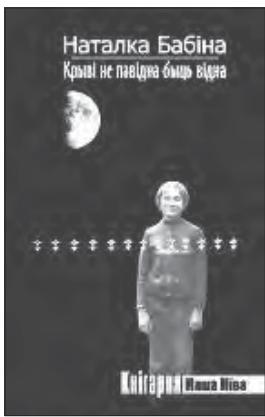
Экзыстэнціялістамі Быкаў зрабіла сама жыццё. У нас так-сама ёсьцьмагчымасць сударануща з досьведам Быкаў і набыць пачуцьцё реальнасці.

Алег
Дзярновіч

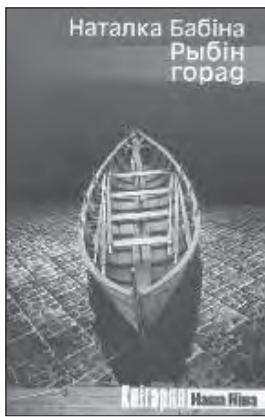
Зъбяры «Кнігарню «Наша Ніва»



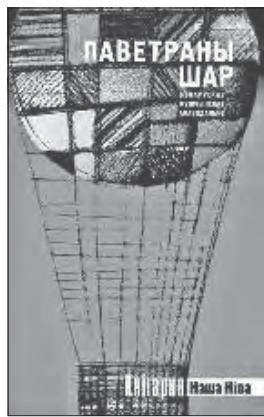
Васіль Быкаў. Сыцяна.



Наталка Бабіна. Крыніцы не павідна быць відана



Наталка Бабіна. Рыбін горад. Раман



Паветраны шар:
Беларуское мужчынскае
апавяданье



Жанчыны выходзяць з-пад кантролю: Беларуское
жаночнае апавяданье

Шукайце ў кнігарнях і ў незалежных распавесюдніках

Калі першы раз арыштавалі тату, я ня памятаю. Відаць, гэта было летам, і мы, дзеці, былі на лесішчы ў Карпілайды. Добра памятаю наш дом. Быў ен на Шпітальнай вуліцы, на рагу — вялікі, памаліваны бардовай фарбай. У дому жылі яшчэ жыхары і ў паўднёвальныхныя памяшканні таксама. З аповедаў мамы, так і быў набыты дом з жыхарамі. У нас быў чатыры ажыцьці пакой і маленькі «пакойчык», у якім ніхто ня жыў. Уваход у кухню быў з двераў, а ў вітальню — з высокага параднага ганку. Вітальня была і кабінэтам таты. Ля дому быў маленькі сад і кветнік. Тата вельмі любіў ружы, і ў садзе часта быў запрошаны садоўнік, які і сачыў за іх ростам.

«Табе не дадуць»

Я ня памятаю, што казаў мne пра арышт таты і як гэта ўсё было, але памятаю, як усялілі да нас людзей. У мамінай спальні жылі чужкыя людзі, у дзіцячым пакой, у вітальні. Яны карысталіся нашымі речамі, хадзілі ўсеса час праз становую (яна, прахадная, была выдзеленая на жылыё нам). У гасцініцы стала наша мяккая мэблі, і мама давомілася з жыхарамі (яны набыты быў артыстамі), што я буду хадзіць спаць у фатэлі, бо ў становай месцы ўсім было. Фатэлі звесці фіранкай і я там спала. Добра памятаю, як вывозілі рапаўль, дываны, мэблі, кнігі, і нас зусім выселілі з дому на Даўгабродскую вуліцу, камусыці падсялілі ў дому. Гаспадар дому зачыніў дзверы і не пускаў нас хадзіць. Мама і мы лазілі праз акно. Гаспадар і суседзі смыяліся, зъдекваліся з нас. Так мінулі лета і восені. (А вось які год, ня памятаю.) Да зімы нас перасялілі на Ўніверсытэцкую вуліцу ў прахадны пакой, але там жыла толькі адна жанчына. Жыцьцё стала крыху лепшым дома, але ў школе (а я ўжо вучылася ў 1 і 2 класе ў Менску) было кепскім, я няя не хадзіла хадзіць у школу, бо там усе ведалі, што тата мой — «вораг народу». У школе давалі талэнты на набыцце вонраткі, абутку, нават бялізну. Дзеці падымалі рукі, і я пытніла руку таксама, бо вельмі хацела новыя чарапікі. Настанайцца (звалі яе Міліцый Фёдаравна) з элосыці апушкала мne руку і казала: «Табе не дадуць». Пасылья я ніколі не прасіла. Я апавядала ўсі маці, а яна ўтварыла мne начога не прасіць.

«Непакорным бываю»

Памятаю спатканыне з татам у ГПУ (НКВД). Гэта быў вялікі шэраг будынак на рагу, у цэнтры Менску. Каля будынку на ходніку хадзіў вартавы. Нас прыпушчылі ў будынак, і мы доўга ішлі доўгім калідорам. Тату прыбыў вартавы ў маленькі пакой, дзе за столом сядзеў слэдны. Мы сядзелі насупраць і так размаўлялі. Татавы пантфоты былі вільготныя, і мама спыталася: «Чаму? На дверы ж суха». «Непакорным бываю», — сказаў тата. Сэнс гэтых словаў мne патлумачыла мама, калі я падрасла.

Развітканіе нам не дазволілі, але тата пасынёў паказаць піць пальцаў, то бок высылка на піць гадобу. Мама вырышыла чакаць у Менску. Вельмі шакадала нас, дзяцей, што давядзенца назаўсёды забыў родную мову, пижжа перавучвачца і г. д. Маме дазolvili пракацаць пасудамійкай у рабочай сталоўні, дзе будавалася выстаўка. Што гэта была за «выстаўка» — ня ведаю. Памятаю, што гэта было вельмі далёка, трамваі ехалі да канца. Сталоўка — барак сродзінны. Зляждвалася матуля рана і прыяджала позна.

Лёсікі, Гарэцкія, Жылуноўчы, Баліцкія...

На гэтым нашыя пакуты ня скончыліся: маме ня выдалі паштэрту, жыць у Менску было нельга. Нас усіх, а з намі ехалі Гарэцкія, Жылуноўчы, Баліцкія і іншыя, патрузілі ў вагон. Мама плакала, разъвітваючыся назаўсёды з роднымі горадамі, з усім, што яе звязывалі з маладымі гадамі. Я ня памятаю, каб мы, дзеці, плакалі. Напэўна, паездка ў цягніку, падрэхтоўка «к дарогу» нам падабалася. Мы ехалі ў Гамышины на Волгэ, да таты. Ехалі вельмі доўгі, а сустрэху нас тата. Ён сказаў, што жыве і працуе ў г. Нікалаеўску, на другім беразе Волгі. Нам трэба чакаць.

Алеся Лёсік — малодшая дачка Язэпа Лёсіка.

Нарадзілася 22.02.1923 году ў Менску (Мінску). Хроснымі бацькамі, паводле словаў самой Алесі, былі Янка Купала і Ўладзіслаў Францоўна. Яе дзіцячыя гады да арышту таты ў 1930 годзе праішлі ў Менску. Тут яна хадзіла ў дзіцячы ачаг — гэтае ў дванаццацігоддзіні.

Затым — школа. Як пачувала сібе Алеся і ўсіх іншых сям'і ў Менску пасылья арышту, згадваеца ў яе ўспамінах.

Больш за шэсцьцідзесят гадоў сям'я Язэпа Лёсіка была пазбаўленая Радзімы, і толькі летам 1992 году дзеці

Язэпа Лёсіка наведалі Менск, і я скарыстаў гэтую нагоду, каб пазнамёцца з Лёсікамі нашчадкамі. З гэтага часу пачалося нашас даверліве ліставанье з

Алесій — і як вынік гэтага даверу — разгорнутая гадка, як жылося сям'і Язэпа Лёсіка на выгнанні і яму самому.

Алеся Лёсік, паводле яе словаў, у 1940 г. скончыла

Актарскую пэдвучэльню і ўсё сваё жыцьцё настаўнічала ў Татарцы Стайрапольскага краю.

Уладзімер Содаль

Любіць тое, што маглі б ненавідзець



Язэп Лёсік і Ванда Лявіцкая з дзецьмі.
Алеся — на руках у маці.

Напакутваліся мы моцна, напэўна, таму добра памятаю Злынку.

Перавярнулі ўсё дагары нагамі

Праз год у працы і ў Злынку было адмоўлена. Тату працавалі пераехаць на Паволжа. Гэта іронія высылка, і зноў пераезд. Восені такая была «дараўана» нам свобода. Мы яшчэ не паспрабавалі спыніцца ў г. Навазыбкаве. Жылі там адны, бяз таты, але хутка зъехалі да яго ў Дубоўку, пад Сталінград. Там тато працаў ў пэдвучэльні. У Дубоўцы я скончыла 8 клясаў. І зноў пераезд. Ціпер у Саратаву ѿбласць, у г. Аткарск. У Аткарской пэдвучэльні стала вучыцца і я сяяцра. Юрка скончыў у Дубоўцы 10 клясаў з выдатнымі артыстамі, паслалі дакументы ў НКВД часта (аколькі разоў — я памятаю).

І я систра пайшла вучыцца ў расійскую школу, а брата Юрку пакінулі жыць у сям'і Якуба Коласа і вучыцца ў Менску. Ён празьў бяз нас год і таксама прыехаў у Камышын.

Было шмат сълёзаў і съемуху, пакуль мы наўчыліся размаўляць па-расейску. Дома было вырашана размаўляць толькі па-расейску, каб хутчэй засвоіць мову. Маме далі працу каэрктара ў мясцовай газэце. Жыцьцё наладзілася. Я ўжо перайшла ў 4 клясу. Тату выкликалі ў Камышын тэрмінам позывай. Неспакойніча было і сістрашні. Чакалі ягона гвяртання — ніхто ня спаў, не абедалі...

І вось зранку прыбыў тата: «Свабода, матухна-свабода!» Скончылася высылка. Колькі было радасці! Я ніколі ня бачыла сваіх родных такім вясёльм. Было вырашана, што тата працуе да адпачынку і ёзде ў Менск, і выкликае нас.

Віртанауне ў Менск «непажаданне»

Але... ўсё было толькі ў марах. У Менску тату сказаў, што ягона віртанауне ў Менск «непажаданне» і працы ўмам ня будзе. А зэхцаць з Паволжа трэба было абавязкова. Пераждылі мы тым страшны голад, саслабелі. Я пераехаўла на тиф і захварэла на малярью. У цяжкай форме малярью хварэла Люсія. Пазбавіцца ад яе можна толькі зъмніўшы клімат.

Аб сэдзіўшы шмат гарадоў, тата ўладкаваўся на працу выкладчыкам расейскай мовы і літаратуры на ст(аны) Злынку ў сяродній школе. Мы прыехаў ў Злынку, але знайшы кватэру было вельмі цяжка. Троесцяй і троесцяй дарослыя (з намі жыла бабуля).

Напакутваліся мы моцна, напэўна, таму добра памятаю Злынку.

«Хвароба мая невылечная»

Ні перадачаў, ні спатканняў нам ані разу не даілі. Мама паслала грошы праства «на пічашце». Забралі тату на сывітанку і ў гэты ж дзень накіравалі ў Саратаву.

Адтады мы атрымалі праць добраўлю. Адна была напісаная на папяросной паперы і чытала ёй толькі мама. Другую паштоўку мы атрымалі праз пошту. Добраўлю чалавек кінёў ў сярэбрына на Аткарскую. Яна і ціпер у мене. Тата прасіў нас зъехаць куды-небудзь далей, забыць пра яго: «Хвароба мая запіжная і невылечная», «Борей да вас я ніколі не вироўся».

Пасылья мы даведаліся аб съмерці таты. Цяжка было апісаць. Неня якія атрымалася толькі пераезда.

Мне здаецца, што няма ня съвеце такой добраўлю мамы, як была напаша. Колькі гора, нягодаў, пижжасць выпала на нея долю. І ўсё-такі ян ўсё жыцьцё было дла нас, дзіцей, узорам працалобства, вытрымкі. Гэта ей мы абавязаны ўсім тым, што ён быў у нас.

У тых цяжкіх гады, далёка ад Беларусі, бяз таты, зусім без сродкаў да жыцьця, мама засталася Чалавекам і навукоўліла нас любіць то, што мы маглі б Ненавідзець.

Вельмі мама хацела зъехаць, памерці на раздзімі, каб магіла єйная была сродкі бяроз-состаў, якія апісанае на таты. Ягона жонка, ціці Уладзі, купіла (зъ вялікай цяжкасцю) квіткі ў эзатар на «Крамлеўскія куранты». Былі якраз гастролі Маскоўскага тэатру з удзелам Тарасавай. А на Камароўшчы адкрытыя штучнага возера... Нас на ботонім мосьці засталі бамбёжка, паніка, кроў і сълзы...

Сышы мы зь Менску на троці дзень вайны...



Вясельле Марулі

Людвіка Кардзіс. Эсэ.

Бывае, здаецца, што нейкія падзеі губляюцца ў гісторыі незвартна. Але вось знаходзіцца нейкая драбніца, і як за нітачку за яе пацігні — і нечакана знаходзіць цэлую гісторыю.

Гэты здымак я памітаю столькі, колькі сябе. На фоне прадзедаўскай камяніцы нейкай жанчыны ў белым плаче, побач стаіць старыя кабета. Гэта мая прарабка Ева Сайкоўская з сям'і Шэмісай. Ейны строй у дзяцінстве выклікаў у маёй галаве рой пытанняў і непараўменненяў — нейкі недарэчны чэпчык на галаве. Тады мая мама, Марыя Граблеўская-Кардзіс, мне растлумачыла.

У 1938 г. у нашай роднай вёсцы Філіпа́ны, на Віленшчыне, цяпер гэта Астрavezci раён, у прадзедаўскай хаце, палова якой была аддадзеная пад школу, пад кіраўніцтвам настаўніцы пані Францкевічай было арганізавана вясельле. І здымак гэты адтуль.

Па-рознаму склалуся лёс маёй радзіны. Прадзядоўская хата была нацыяналізавана на саветамі. Нейкі час там была школа, бібліятэка. Сёння гэты будынак стаіць

«Салому еш, але фасон тышмай».

пусты. Каб яго вярнуць ва уласнасць сям'і треба заплаціць беларускай дзяржаўве камэрцыйны кошт. Зь вялікай сям'і бабці, а іх было 6 асобаў дзяцей — Адам, Мечыслаў-Міця, Саламея-Салюня, Ева,



Тэафіля-Тофія і Зося — Адам пасьпей зъехаў з сваій сям'і ў Польшчу яшчэ перад вайной, Міцо замардавалі ў Вялейцы саветы. Пані Францкевічова ў Філіпа́нах настаўнічала, а сіны муж жыў у Вільні. Таємна яна вэрбавала вайскоўцаў у «партызанку», якія казалі сваякі. Мне перш думалася, што ў Армію Краёву, але пасьля таго, як яна паславала беларуское прадстаўленне, па-беларуску, я засумнівалася наконт партызанкі. Магчыма, гэта быў запіс і ў беларускі ўтварэнні. Дык, як саветы прыйшли, гэтыя ссыпі ўжо былі імі знойдзены. 35-гадовы Мечыслаў Сайкоўскі разам з аднавіскойцамі быў арыштаваны і вывезены ў Вялейку. Пазней жонцы паведамілі, што ён забіты і можна яго пахаваць. Прыехаўшы, яна пабачыла жудансскую карціну — забітыя ліжали плазам, сваіго мужа яна пазнала па радзінцы на пальцы рукі. Але гэта было яна самае страшнае для яе выпрабаванье. Неўзабаве яна прыйдзе ўсё пекла: з трьмі маленькімі дзецьмі яе вывезуць у Сібір, а пасьля ў Казахстан. У 1950-х яна выедзе ў Польшчу.

Тэафіло з чатырма дзецьмі таксама вывезылі. Такі лёс абышоў маю бабулю і дзявою ейных сясыцёр, бо, пэўна, жылі бядні. Але хачу ўзгледаць мно бабцю Еўку як героя. Калі яна даведалася, што сіную залойку разам з дзецьмі з хутару Бабанішкі, што ля Астраўцу, арыштавалі, а дакладней, непрытомную паклалі на воз і павезлі на станцыю Гудагай, дзе «фармаваўся» таварыння з «ворагаў народу», бабця панаучы заклала коней, сабрала, што магла, у дарогу, і павезла ім у Гудагай перадачу. І пазней яны здзедам чым маглі дапамагалі сваякам, якіх вывезылі, — высыпалі гроши, перадачы. Хоць, пэўна, і самім не зусім заможна жылося. У сям'і было пяцёра дзяцей.

Бабцю я памітаю слаба, я была малой, як яе ня стала. У паміці яна засталася маўклівай і строгай. А ў спадчыну — ейная любімая прымаўка «салому еш, але фасон тышмай», паціпарт вененага часу, тканы ручнік з вышытym ініцыяламі і вялікая ваўняная хустка ў краткі, якой бабця захіналася ў холад. Ад дзеда Стасі засталася некалькі вершыкаў на сацыяль-

гісторыя

ныя тэмы, напісаных па-беларуску. Стрычная цётка Рэня сказала, што, пэўна, у іншы час мой дзед быў бы паэтам. Магчамусці хавала факт вершапляцення свайго бацькі.

Дык, вяртаючыся да здымку. У 1989 г. я паехала ў Польшчу да сваякоў. Паехала на цэлы месяц. Я адведала ўсіх ад Гдыні да Ольштыну. Гэты побыт у Польшчы са сваякамі застаўся непаўторным. У тым сэнсе, што больш такой раскошы, дзеялі адсутнасці часу, у мене ўжо ня будзе. Гаворана-пераговорана. Са сваімі стрыямі дзяяжурныя фразы, а найбольш цікавымі былі доўгія аповеды са сваімі любымі цётакамі і дзядзькамі. Узгадалі яны прымаўку цёткі Тэафілі: «Мілы той куток, дзе завязаны пупок!». Таго, што яны напіяліся за часы высылкі, хапіла б на доўгі аповесц. Ни траба глядзець фільму жахаў, чытаць дэтэктыву. Сядзі і слухай. Думай, дзіўуйся, як яны здолелі выжыць, стацца людзмі. Кажуць, вера дапамагала. Апавядаваюць, як загрузілі іх у таварняк, у Гудагаях, стаяла нейкая пранізвлівая цішыня. Расплакаўся браш Юрка, у той час яму было два гадкі. Гучна, не съіхаючы, не паддаючыся ані на якія ўгаворы. І тут нейкі чалавек з азінгнуту песьню, увесі састаў яе падхапіў...

Цяжка было на высылы, цяжка было пачынаць жыцьцё ў Польшчы. Прыйзнаваліся, што было і маральна цяжка. Траба было прывыкаць да ўсяго новага, у тым ліку і да мовы. Бо гэта польская мова была зусім іншай, чым тая гаворка, якой гаварылі на Віленшчыне. Але працаваць звязаць звязаць сваё, балазе ў радзіне не было гультаў. Што думаюць пра сваю Радзіму? Сумуюць. Было нармальная жыцьцё, спакойнае дзяцінства, маладыя, моцныя бацькі. Ні любіць слова «Беларусь». У 1989 г. са сваім беларускім максымалізмам даказавала я ім, што не палікі мы. Пагадзіліся. Але тады кажуць: «Мы ліцьвіны». На гэтым і сышлі. Есьцу ў гэтых маіх сваякоў, якія прыйшли праз усе выпрабаваньні, нейкая нявыказаная цеплівіна і съетласць, радасць да жыцьця. То, што нам, сучасным людзям, чамусці цяжка дасцяча.

За гаворкамі ды ўспамінамі дайшлі да съятой справы — прагляду здымкаў. Разглядаю здымкі, і тут... Дык гэта ж з этнографічнага альбому. Пытаюся, што за здымкі, у адказ чую, што з 1938 г., з таго інсцэнаванага вясельля ў Філіпанах. «Дык гэта ж скарб», — кажу. У адказ: «Можаць узяць». Пытаюся, а як я віх захавалі, праўз Сібір, Казахстан? Як паспелі іх узяць з сабой, кавалачак малень-кай Радзімы?

Мен сямейная архійная фотакалекцыя ўзбагацілася. На фатадымах мы разгледзелі мою родную прарабію, бабініх сясьцёр, братоў, цётачку Гено. Здымкі вельмі цікавыя з этнографічнага боку. Траба прызнаць, што мой край, Віленшчына, зусім не даследаваны ў галіне на-

Уладас Дрэма

(Vladas Drema, 1910—1995) — мастак і мастицтвазнаўца, бадай, найбольш дасьведчаны спацыяліст па архітэктурнай спадчыне Вільні; выхадзец з герояцкага літоўскамоўнага вострава, што ў цяперашнім Астравецкім раёне. Адам Мальдзіс у кнізе «Астравечына, край дарагі...» (Менск, 1977), съведчыў, што У. Дрэма ў 1930-я вёў у ваколіцах Героятава «па заданні КПЗБ нелегальную работу, раздаваў і расклейваў лістоўкі».

У 1941—1944 гг. У. Дрэма працаваў захавальнікам фондаў віленскага беларускага музея, увогуле добра знал дзеячай беларускага нацыянальнага руху ў літоўскай сталіцы.

У 1991 г. выйшла знакавая праца У. Дрэма — *Dinges Vilnius* («Зынкляя Вільня»), надрукаваная на Менскім паліграфічномікіні імя Я. Коласа. Кніга гэтая — энцыклапедыя-праваднік па тых кварталах старожытнага гораду, што страплі свае архітэктурныя помнікі на працягу XIX—XX стст., многа ў ёй імёнай нашых землякоў, якія таксама будавалі некалі супольную сталіцу Беларусі і Літвы.

Паводле tio.by



родных строяў. А тут глядзі, смакуй — жаночыя галаўні ўборы, каралі, спаднічки, блюзкі. Мужчыны ня менш годна апранутыя. Вясковыя музыкі — скрыпачка. Танцац «Юрачку». Прывезла здымкі, разглядаем, цешымся. І ніхто б не здагадаўся, што гэта гісторыя, гісторыя здымкаў, мае свой працяг.

Неяк увесень, па дарозе Вільні — Астравец, еду я з гісторыкам Юркам Унуковичам. Ён у гэты час у Вільні стажыруеца. Апавядзе Юрась пра свае знаходкі. Часу мы маєм багата, стоячы ў чарзе на мытным пераходзе «Лоша». Кажа Юрась, што ў Інстытуце народнай творчасці супрацоўніца выпадкова знайшла гару беларускага фальклёру. «Вяслелье Марулі», запісаное ў 1938 г. у вёсцы Малыя Філіпяны... Я на чую, што кажа далей Юрась. Хочацца звязаць са сваімі здымкамі. Асьцирожна кажу Юрасю, што мяя радня брала ўздел таксама ў падобным мерапрыемстве. Пагаджаюся, што гэта, магчыма, неяк звязана паміж сабой. Чаканьне копій было, здавалася, самым доўгім у майм жыцьці. І вось урэшце Юрась дае запаветны дыск. Запраўляем у камптар, і вось яно — чакана «Вяслелье Марулі». «Із збораў беларускага Музею ў Вільні». Бог ты мой, гэта зусім не чакалася.

«Вяслелье Марулі» ў апрацаваным сялянай з засценку Новыя Філіпана, Варнянскі воласці, адыгранае ў Віленскім радыё 15 траўня 1938 г. Рэдакцыя Галіны Салткевічавай. У вяслельлі бралі ўздел 23 асобы, увабраныя ў народную вopратку. Бяруць ўздел троі пакаленін. Побач 15-гадовай Гені стаць ейны бацька Адам Сайкоўскі (старэйшы брат маёй бабці — ЛК) і ягоная маці, 67-гадовая Еўка Сайкоўская (мая прарабка — ЛК). Вяслельле адноўлене па самых старэйшых тамтэй-

шых звычаях, песьнях і вopратцы. Выкананыя вяслельні адначасова зьяўляюцца і аўтарамі. Многа з вяслельных цырымоñій ужываеца і сянонъ. Але паволі ўжо забываеца.

Далей на трыццаці трох старонках ідзе поўнае апісанье ўсяго вясленага абраду, вopраткі людзей, песьні. Усё на нашай мове, па-беларуску. Толькі чатыры радкі па-польску. Апошняя старонка «дабіве» мяне цалкам: «Беларуская рэдакцыя тэксты — Уладас Дрэма, 14 сіння 1942 г.».

Апавядо маме. Мама пашыярджае, так, пасля таго працтвайлення ў Філіпанах із запрасілі ў Вільню на радыёны запіс. Выбіраліся сур'ёзна, на конях, упрыгожаны жыргунамі. Раз тзатар, дык ва ўсім. Пытаюся, што памятае з таго. Высыветлілася, што кожны памятае сваё. Мама, як жанчына, — што адмыслова ткала паласатую тканіну для андаракаў. Ейны родны брат Геніось — што падчас першага выступу танцавалі так заўзята, што зламалі сцэну.

Што ўсё гэта значыць для мяне, для маіх сваякоў? Адназначна — гонар за сваю сям'ю, радню, продкаў. Ставіць усе кропкі над «і» ў нацыянальным пытанні «хто мы?». І разуменьне, што нічога ў гэтым съечве не бывае выпадковым. І нашая «беларускасць» была заўсёды наатуральнай. Гонар за сваіх сясьцёр і братоў, што німа ў нас пагарды да беларускага. Што любім адзін аднаго. І гэта ўсё дзякуючы нашым СТАУПАМ: прарабаціям, дзядам, мамам, татаам, цётачкам, дзядзькам.

А нітака гісторыі цягненца. Хочацца пашукаць архіўы міжваеннага віленскага радыё, пaeахаць у Філіпанах. А раптам там яшчэ што-небудзь захавалася.

мы аб'яднаемся, дык станем больш энергічнымі, больш жывучымі і непатапляемымі ў сусветнай прасторы. Словам, мы не растварысямся, ня звінікнем, а будзем сілай».

Айтматай не ўдакладні, які твар мусіць быць у касманаліті, але можна здагадацца. А з кіргізскіх тварам на толькі касманалітам быць нельга, але і зусім патануць у сусветнай прасторы можна.

Шкада, балоча і адначасова сорамна стала за немаладога саліднага інтэлектуала, які так і сышоў з жыцьця на ўстане бачыць свайго самапрыніжэння і страты годнасці — цана выжывання кіргіза

гістарычным суседстве з Расіяй. Як яго судзіць... немагчыма. Бацьку арыштавалі і растралялі пры Сталіне ў 1938. Сам Айтматай ўсё жыцьцё «выхыжваў» і прызнаўся, што «сталінізм глыбока пранік у нетры нашай съядомасці». Відаць і пра сябе гаварыў.

І ўсё ж, ўсё ж кажучы словамі вайсковага афіцэра Фрэнка Слайдза з фільму «Пах Жанчыны»: «Я бачыў пацаноў, такі як гэты, нават яшчэ малодшых, бяз рук — вырвалі, бяз ног — выдэрлі. Але німа горш як бачыць людзей бяз духу. На дух пратэзаў не бывае».

Вашынгтон

Ампутаваны Дух

Піша Алеся Сёмуха.

Трапіў на вочы артыкул з ліпенскага нумару амэрыканскай рэсейскамоўнай газеты «Russian Town» у памяць пра Чынгіза Айтматава.

Я, відаць не звязнурала б на артыкул увагі, калі б не загаловак «Какай із меня космополіт с таким ліцом?» Побач фатаграфія пісьменьnika. Твар

Прылада, якая пераверне фізыку

У сераду запусцілі Вялікі адронны калайдэр, вакол якога было столькі галасу.

У сераду навукоўцы з CERN (Эўрапейскага цэнтра ядзерных дасыльданьняў) скончылі працу ў дзень шампанскім. Запуск калайдэра праішоў удала. А 10-й ранку пучок пратонаў упершыню правіл па ўсёй даўжыні 27-кіляметровага паскаральника. Адзін за адным навукоўцы праівяралі кожны з восьмі сэктараў унікальнага «адронаправоду» і ставілі пушчакі наспраць усіх пазыцыяў. Магніты факусавалі ды ўтрымлівалі пучок як мае быць: крываенная систэма, разнастайныя датчики ды дээтары працаўнікамі карэктна, на іншыя систэмы таксама нараканыя ня сыштымы.

Навукоўцам, што працаўалі з калайдэрам, прыходзіла маса лістоў з пратастамі супраць запуску гэтага паскаральніка элементарных часціц. Аўтары лістоў лічачы, што праз калайдэр у сэрцы Эўропы можа ўтварыцца рутковарная чорная дзірка, якая праглягніе ўсю плянэту. Прыхільнікамі апакаліптычнага сценару гэтага серада не прынесла спакою. Но адноны запускаліся на хуткасць ў 30 разоў меншай за прадугледжаную, і пратоны

міжсобку не сутыкаліся, а значыцца, і не маглі нічога ўтварыць — ані чорных дзірак, ані наўкуковых адкрыццяў.

Напоўні адронны калайдэр запрацуе 21 каstryчніка.

Напярэдадні запуску спэцыялісты выдалі чартовую афіцыйную справаўдзачу, каб запоўніць, што гэтая навуковая прылада, наядзячы на звышшамеры, цалкам бясьпечная: «BAK узноўляе ў канцэляваных лабараторных умовах сутыкненны з энергіяй, меншай, чым у атмасфэры пры сутыкненны малекулай з касмічнымі промнямі, якія бамбардуюць Зямлю мільядры гадоў... Мы вывучаю магчымасць зъянлення ў BAKу гипатэтычных аб'ектаў, такіх, як вакуумныя пухіры, магнітныя манаполії, мікраскапічныя дзіркі і дзвічавыя (часцінкі «дзіўной рэчыва», якое складаецца з с-кваркаў) і ня выявілі зъянлення ў імі рэчывы».

Ідэя стварэння Вялікага адроннага калайдэру зъянлілася ў 1984 г., а была афіцыйна ўхвалена толькі праз дзесяць гадоў. Будаваць яго началі ў 2001-м. BAK будаваны на стомэтровай глыбіні пад Францыяй і Швайцарый, на ўсход ад Жэнэвы, на падножжа Юрскіх гор. Гэта калыца паскаральніка зараджаных часціц з сустречных пучках — узясна гэта і пазначае слова «каля-

Калі сьвята ня сьвята
На сайдзе tut.by праводзіцца аптыканье «Што вы будзеце рабіць на Дзень гораду». Толькі 17% гатовыя сьвяткаваць. 27% застануцца дома і больш за 50% удзельнікі аптыканье «пастараюцца зьехаць з гораду».

Традыцыйна сьвяткаваны ў Менску працаўніца ў сьвята альгагалізму і ўсёдзеволенасці, наядзячы на запэўніваныя ўладаў, што працодзялі сьпіртавых напояў будзе аблежаваны.

Афіцыйныя прафсаюзы прызналі Краіну Баскай

Кур'ёзы выпадак здарыўся з Фэлдэрцыйскім прафсаюзом Беларусі. Менск наведала дэлегацыя Эўрапейскага рэгіянальнага бюро Сусветнага фэлдэрцізму прафсаюзаў. Пералічваючы краіны, прадстаўнікі якіх уявішлі ў склад дэлегацыі, сайт ФПБ называў Кіп, Аўстрію, Гішпанію і ... Краіну Баскай. Краіна Баскай змагаеца за незалежнасць ад Гішпаніі, часам ужываючы тэарыстычныя мэтады. Выходзіць, ФПБ першай у

сівеце прызнала незалежнасць Краіны Баскай, якая нават той незалежнасці не абліччала.

Пад Баранавічамі шукалі НЛА

22—24 жніўня недзэ пад Баранавічамі збраліся на зъезд сібры таварыства «Касманошук», беларускі паслядзюнікі агенту Скалі і Малдэра. Месца сустрэчы ўфоліягі прызначылі тут нездарма: прыйшла вестка пра актыўнасць НЛА. Энтузіясты ўсю ноч назіралі за баранавіцкім небам, а ўдзень аптывалі насељніцтва. Але тубыльцы нічога толкам не сказаў. Гэта толькі ўзмазніла падозрэніні. Хоць прышэльцы не абліччаліся, уфоліягі напоўнілі сакрэтныя матэрыялы звесткамі пра «блуднае месца» ў тутэйшых гушчарах і прывілі гаспадыні панскай сядзібы.

З часоў шляхціца Завальні фантастычнае ў Беларусі не з'явілося.

Буфэтчыца скрала 13,5 млн рублёў

У Мёрскім раёне расыследуцца крымінальная справа ў дачыненні да былога

буфэтчыцы вясковай кавярні. Міліцыя высыветліла, што яна, злouжыўчаны службовым становішчам, скрала тавары і грошы. Сума страты — больш за 13,5 млн рублёў. І гэта менш, чым за тры месяцы!

Дырэктар школы выкінуўся з акна

Дырэктар гомельскай школы Васіль Н. выкінуўся з акна сваёй кватэры а 10-й раніцы. Педагог памёр на месцы. Вядома, што напярэдадні, 1 верасня, у школе пасыпахова прайшлі ўрачыстасці, ды сама навучальная установа была добра падрыхтавана да новага навучальна гаду. Васіль Н. кіраваў ей ад 1990 г., і школа лічылася адной з найлепшых у Гомелі.

Магчыма, справа ў

сур'ёзным захвораньні, пра якое дырэктар не казаў блізкім, вывучающы і асабістыя матывы, якія маглі прывесці да смерці.

Прарашчык абраўаваў банк

25-гадовы камандзір узводу адной з барысаўскіх вайсковых частак пакінуў свой пост ды, прыхапіўшы

бандышкую маску, рушыў у банк. Там ён дастаў два пісталеты, стрэліў у столь, ударыў пісталетам канцэлер, скраў 14 млн рублёў і ўцёк. Апаратурыкі пусцілі па сіядзюх службовага сабаку. Той навеў іх на вайсковую кепку ѹ мільён рублёў. Неўзабаве скіпілі ѹ самога рабаўніка. Забралі ѹ яго зброю, нарабавана ды ўчылі крымінальную справу.

З нажом да трохгадовай дачкі

27-гадовая жыхарка Драгічына падаразвеша ў наўмысным прычынені цяжкага цялеснага пашкоджання сваёй трохгадовай дачэ. І верасня ў раённую бальничу з пранікальным раненнем паступіла трохгадовая дзяцічніца. Сыледзтва установіла, што параніла дзіця п'яная маці. Прычыну свайго ўчынку жанчына растлумачыць ня можа. Дзяцічніца ў рэнамаці.

Макс Мірны ўжо на першай ракетка Беларусі

Асацыяцыйна тэнісістка-прафесійніца апублікавала сівежы рэйтнінг. Макс Мірны зляцеў на 519-е месца.

Гіганцкі расход электразнэргіі — 10% ад таго, што спажывае за годус Жэнэва.

У сераду пучок пратонаў упершыню праімаў па ўсім кальцы, але гэта была толькі «генэральна рэптыція». 21 каstryчніка адбудзеца цырымонія, якую ўрачысту называюць «інагурацыя». Пасля яе пачненца паўнапачына службэнне калайдэра ўвіці. Веніцыянская памеры — мінімальная тэмпература, найдрабнейшыя часціцы — найвілікшыя хуткасці. Гіганцкая сумма, выдаткована на побудову стэрлинга.

Натуральна, ад такіх вялікіх укладанняў навукоўцы чакаюць вялікіх адкрыццяў. Яны кажуць,

што 2008-ы можа стаць апошнім годам «старой фізыкі». У прыватнасці, дасыльдычны спадзяўша ў мініятуры аднавіць «Вялікі вýбух», які шмат мільёнаў гадоў таму стаўся пачаткам Сусвету, атрымаць новыя звесткі пра пераўтварэнне матэрыі ў энергію, засірнуць у тымніцы антырочыва ў разбарацца ва ўзаемных прасторы і часу. Дзеля гэтага заплінавана мноства эксперыментаў, сутнасць якіх перадаць простай ненавукоўскай мовай не ўяўляеца нік.

Андрэй Кузнецчик



У нетрах калайдэра.

Танкіст Саакашвілі быў закаханы ў радыстку

Ужо мала хто згадае, што прозвішча аднаго з пэрсанажаў польскага сэрыялу «Чатыры танкісты і сабака» было Саакашвілі. Толькі звалі прыдзе матч Кубку Дэвіса. Зборная Беларусі згуляе са зборнай Грузіі ў 2 рэйнда плэй-оф Эўрапыканскай групы. Афрыканскай групы.

Італіянская паліцыя затрымала Ўладзімера Пуціна

30-гадовы грамадзянін РФ, цёзка па прозвішчы з прэм'ерам Рэйсейскай Фэлдэрцізму, займаўся крадзяжамі ў курортным гардку Рычысне на ўзбярэжжы Адрыятычнага мора. Карабінёры затрымалі Пуціна пасля скарыгі падрымальніцкай, якіх з крамаў пачала злыніца. Сыледзтва установіла, што параніла дзіця п'яная маці. Прычыну свайго ўчынку жанчына было досыць лёгкага — яго зафіксавала камэрэра відзэнагляду.

Інцыдант адбыўся на фоне прыезду ў Москву кіраўніка Міністэрства замежных справаў Італіянскай Рэспублікі Франка Фраціні, які меўся аблікуюць з рэссійскім калегам Сяргеем Ляўровым сытуацыю на Каўказе.

Ул. інф., С. ЯС, «Салідарнасць», «Звязда», БелПАН, tut.by, «Народная газета»

ЦЫТАТНИК

Гаворыць Мінск

Сеньня ў Менску сонечнае надвор'е без ападкаў. Няхай Барбуйск і Гомель нам зайдзросьціць! (Камэнтар да прагнозу надвор'я на радыё «Сталіца»)

Павіншчыце, калі ласка, з Днём Савецкай Арміі магоў зяць! Ен у мене падпілкоўнік ды трошки ў адстаўцы.

— Наш дзядзька Коля цудоўнай душы чалавек! На ўсе руки майстэр, — сваючка хваліць на ўсю краіну чарговага імянінніка. Спачатку ідзе доўгі пералік вартасцій. Потым караценская прадмова пры ягоны нялікты жыцьцёве шляхі і нарэшце пытаньне вядоўцы:

— А якім музычным падарункам аддае перавагу дзядзька Коля?

— Гарэлцы, — не хавае сваёй шчырыасці ўдзячнай пляменініца.

На тэлевізіі ідзе рэклама астралаічнага цэнтра «Таро». Худая, зморана жыцьцем жаночыні жаліцца з экрану на нівернага мужа:

— Столкі гадоў разам, а ён знайшоў іншую і падаў на развод...

— І правільна зрабіў! — не застаецца ўбаку ад сямейнае драмы тэлеглядча.

Дазвольце павіншаваць праз вашу праграму маю любую ўнучку з Днём чэлкіста. Яна працуе ў КДБ бухгалтарам —

у прымым этары беларускага радыё чуваць ухваліваны голас бабулі. Вядоўца (видоўцу жартам): «Бачыце, нават там ёнца бухгалтары. І чаму мы з табой не бухгалтары? Сядзелі б цяпер панеркі перабірапілі». Вядоўца, з уздыхам: «Добра, што не бухгалтары».

Дзяве пэнсіянэркі аблізркоўваюць тэлесэрыял:

— Ну вось, хіба так бывае ў жыцьці? Яшчэ не нарадзіла, а ўжо два башкы ў радом прийшли.

— Не, не бывае. Але ж трэба нас, старых дурняў, нечым пацешыць.

Навошта гэтыя сэрвяры паказаўшы? Усё роўна ж да канца не дагледзіш. То выпіўши, то сцвяталя няма (вытрымка з крытычнага заўлагі).

Сабрала
Тацина Барысік

КАЛІ Б...

...словаў аб тым, што кожны, хто пашкодзіць дрэва, мае прыватную бяседу з прэзыдэнтам, быў праўдай.

Сакратарка:

Можаце не чакаць. У яго на прыёме Севярынец. Адчытваеца за дрэвы, паваленыя за паўтара году ў Малым Сітне.

**ПРЫВАТНАЯ АБВЕСТКІ****ВІНШАВАНЫІ**

І зверненіем да спімніца 50-гаду Александру Крашанічу, беларускому археологу, доктору гістарычных наукаў, даследчiku спрадвічнай гісторыі Беларусі, сбірцу «Саюзу беларускіх пісьменнікаў». Шырока відавочны і пайлешы пажаданы на годы юбілея ад кампніі «Белтелеком» Іны Сорынай, Ірыны Кітурка, Алеся Сланенчук, Сяргея Токіца

ПРАЦА

Беларускамоўным дзяеткам з 314 садочкам (бульварно-68) у горадзе Гомеле, адкрыта першыя пільгіны. Тэл. 334-25-61 (гарацк. звініцтва). 676-89-88 (набільны, башкіўскі канікт).

КНІГІ

Прапаную книгу: «Беларускі кнігабор» Чачот, Каліновіч.

«Летапісы і хронікі», Баршчэўскі, Дамінік, Аляксандр, Генадзь, Ажыкша да іншых. «Супад зборыні чына». Ластоўскі, «Беларускія гісторыя Беларусі да 1863-1914». В. Т. (029) 755-90-05

Прапануем: «Незалежнаյ праса» Быкаў, Барадулін, Бураўкін, Ароў, Кілец, Гарэці, Рашаў, Брылі і інш. «Омо — розныя чыгуны. Сопі зімнага». У тл. тексты на гарашкеві, літаратурнай і публічнай беларускай мове. Аддзяленне падрачытавае тэксты розных жару, пераклад, вішвалінгвіческі, раздрукаваны. выдачны. Т. (029) 755-91-96. aleknik@mail.ru

ПРАЦА

Яласны выканана пісеньковы працы па беларускай гісторыі, літаратурнай нові. Звязтацца з тэл.: (029) 101-03-24. «Юрась». Яласны набор, раздражанне тэксту на беларускай нові. Звязтацца з тэл.: (029) 101-03-24. «Юрась»

Кандыдатам у прэзыдэнты ЗША ад Рэспубліканскай партыі афіцыйна зацверджаны 72-гадовы Джон Маккейн. Калі ён пераможа, дык стане найстарэйшым прэзыдэнтам ЗША на момант прыходу да ўлады ў першы тэрмін. Каб пераканаць выбарцоў у сваёй добрай форме, ён часта звязліваеца на людзях з сваёй 96-гадовай мамай. Гэтая жанчына дагээтва кіруе аўт. Больш за тое, яна штолета падарожнічае па сцене за рулём, беручы машины напракат.



Ня ўсё ў жыцьці апошні раз

Каб што тыдзень атрымліваць газету, дасыльайте адрасы і грошы за газету. Комп на месяц — 12 тыс. рублёў.

1) Просім усіх ахвотных чытаць газету паведамліць у Редакцыю свае адрасы і тэлефоны. Гэта можна зрабіць праз: тэлефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-52, (029) 618-54-84, e-mail: dastauka@nn.bn, паштовы адрес: 220050, г. Менск, а/c 537.

2) Просім у бібліюцку банкаўскага паведамленіні ці паштовага пераканацца даскладана і разборліва назначыць адрас, у тым ліку паштовы індэкс і код пад'езду.

Дзякую

Г.К., Андрусю А. з Менскага раёну. Уладзімеру С. з Ашмянскага раёну. А.П. з Берасця. Уладыславу І. Любові Ш. з Віцебску. Л.Д. з Салігорскага раёну. Івану К. з Барбуйскага раёну. Сяргею Р., Г.Л., Інне С., Сяргею К., Алені Г., з Горадні. Т.Б. з Магілёва. Міхайлу Т. са Слуцкага раёну. М.Ш. з Кіевіцкага раёну. Івану К. з Барбуйскага раёну. Сяргею Р., Тамары Ш. з Кобрынскага раёну.

ПАВЕДАМЛЕННІ

ПНУПУ «Суродчы», УНП 190 786 828

МПД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахутак ат-
ральніцтва

3012 206 280 014

Асобовы
рахунак

ІПРОФІЛІЧНАЯ ФОРМА

Від аплаты	Даты	Сумы
За газету "Наша Ніва"		

Агулам

ПНУПУ «Суродчы», УНП 190 786 828

МПД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахутак ат-
ральніцтва

3012 206 280 014

Асобовы
рахунак

ІПРОФІЛІЧНАЯ ФОРМА

Від аплаты	Даты	Сумы
За газету "Наша Ніва"		

Агулам

КВІТАЦІЯ

М.Н.

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМІ

Менск. Судзебная палата 15 жніня засудзіла ў крэпасць на тры гады кожнага з трох народных вучыцеляў: К.Мікевіча, Бэзъемана і Пятровскага. Судзілі іх за тое, што яны хацелі зрабіць хеўру вучыцеляў і ўжо злажкі камітэтвой.

«Наша Ніва» стація аднаго супрацоўніка сваёй, вельмі здолна беларускага народнага паэту Якуба Коласа: яго падсадіў у турму за вучыцельскі слоў на тры гады.

«Наша Ніва», №20. 1908

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўнымі рэдактары «Наша Ніва»:
З. Вольскі (1906), А. Улас (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Лук'еві,
У.Знамероўскі (1920), Д.Лубавец (1991—2000),
сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская
шоф-рэдактар Анердзія Дзінко
галоўны рэдактар Андрэй Скурко
мастакі рэдактар Сяргей Харэскі
заснавальнік Мікалоюс Чигарыніс
газеты «Наша Ніва»
выдавец Прыватнае прадпрыемства «Суродчы»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСУ:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29,

E-mail: nn@nn.bn

On-line: www.nn.bn

© НАША НІВА. Спасынка на «Наша Ніва» забавковая. 12 пласфармат
A2, біярн. арх. Дружкін Р/П выдавецтва «Беларускі Дом-друкар». Менск, пр.
Ф. Скарыны, 23. Паштовая складка №2, сав. №18. Код паштовага аддзялення №51
Код афіцына. Позаду выдавецтва прылягае афіцынальны сертыфікат №1581
за 14 сакавінка 2007, выдадзены Міністэрствам інформацыі Рэспублікі Беларусь.
Юрдычны адрес: 220101, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Р/р
30120680014 у МПД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 2239. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Зніар падписаны друк 23.09.2008.

Зніар № 4975.

Рэдакцыйны адрес: Ракасоўскага, 102-71.